

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Εκσυγχρονισμός της αδειοδοτικής διαδικασίας Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας - Β΄ φάση, Αδειοδότηση παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, πλαίσιο ανάπτυξης Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών και ειδικότερες διατάξεις για την ενέργεια και την προστασία του περιβάλλοντος»

Ι. Γενικές παρατηρήσεις

Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο αφορά τη θέσπιση νομοθετικού πλαισίου για τον εκσυγχρονισμό της αδειοδοτικής διαδικασίας των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.), ειδικότερα όσον αφορά τη Β΄ φάση η οποία αναφέρεται στην αδειοδότηση της παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας και στον καθορισμό νομοθετικού πλαισίου για την ανάπτυξη Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών. Επίσης, σε αυτό περιλαμβάνονται ειδικότερες διατάξεις για την ενέργεια και την προστασία του περιβάλλοντος. Το νομοσχέδιο όπως διαμορφώθηκε κατά την επεξεργασία του από τη Διάρκη Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου, διαρθρώνεται σε επτά (7) Μέρη (Α΄ - Ζ΄) και αποτελείται από εκατόν εξήντα πέντε (165) άρθρα.

Α. Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προάγει συστηματικά την αύξηση του μεριδίου συμμετοχής των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Α.Π.Ε.), ως εναλλακτικής λύσης, έναντι της χρήσης ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας, εκ της οποίας πηγάζουν σημαντικές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου. Δοθέντος ότι οι ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου έχουν προκαλέσει κλιματική αλλαγή, καθώς έχουν επιφέρει άνοδο της

παγκόσμιας θερμοκρασίας κατά περίπου 1°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα, με επακόλουθες συνέπειες, ιδίως, την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και ακραία καιρικά φαινόμενα (βλ. Ειδική Έκθεση υπ' αρ. 18/2019 του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου), βασική προτεραιότητα στην αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η οικοδόμηση μίας κλιματικά ουδέτερης, πράσινης Ευρώπης. Συναφώς, και σε τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη Συμφωνία των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή, της 2.12.2015, η οποία υπογράφηκε, κατόπιν σχετικής απόφασης (υπ' αρ. 2016/590/11.4.2016) του Συμβουλίου, και επικυρώθηκε, δυνάμει της υπ' αρ. 2016/1841 Απόφασης του Συμβουλίου, της 5.10.2016, από την Ευρωπαϊκή Ένωση (βλ. και ν. 4426/2016, διά του οποίου κυρώθηκε από την Ελλάδα η ως άνω Συμφωνία), εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) 2018/842 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30.5.2018, ο οποίος θέσπισε υποχρεώσεις των κρατών μελών σχετικά με τις ελάχιστες συνεισφορές τους για την περίοδο από το 2021 έως το 2030, με σκοπό την επίτευξη του στόχου της Ένωσης για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου το 2030 κατά 30 % κάτω από τα επίπεδα του 2005, και, ακολούθως, την 11.12.2019, ανακοινώθηκε η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (European Green Deal), μία δέσμη πολιτικών πρωτοβουλιών, προκειμένου να καταστεί η Ευρώπη η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος μέχρι το έτος 2050 (βλ. και Κανονισμό 2021/1119 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30.6.2021, το «ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα», ο οποίος, ως βασική πράξη εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, καθιστά την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας ρητό και νομικά δεσμευτικό στόχο μέχρι το έτος 2050, αναλυτικά, βλ. Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας στον ν. 4936/2022 «Εθνικός Κλιματικός Νόμος - Μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, επείγουσες διατάξεις για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και την προστασία του περιβάλλοντος», σελ. 2-9, και Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας στον ν. 4685/2020 «Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις», ΙΙ. Γενικές Παρατηρήσεις, σελ. 18-20).

Στην επίτευξη του δεσμευτικού κλιματικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% μέχρι το 2030, συγκριτικά με τα επίπεδα του 1990 (βλ. άρθρο 4 του ως άνω Κανονισμού 2021/1119), και τη μετάβαση σε καθαρή ενέργεια, μπορεί να συνεισφέρει καθοριστικά η αύξηση του μεριδίου συμμετοχής των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό μείγμα της Ένωσης. Αρχικά, με την Πράσινη Βίβλο της

11.1.1995 και τη Λευκή Βίβλο της 13.12.1995, για μία «Ενεργειακή Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση», και με την Πράσινη Βίβλο της 20.11.1996 και τη Λευκή Βίβλο της 26.11.1997, με τίτλο «Ενέργεια για το μέλλον: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», τέθηκαν ζητήματα σε σχέση με την προώθηση της ενέργειας από Α.Π.Ε. σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, με έμφαση στην ανάγκη διαμόρφωσης κοινής στρατηγικής στον εν λόγω τομέα, προκειμένου να επιτευχθεί αυξημένη ανταγωνιστικότητα των κρατών μελών στον χώρο της ενέργειας, σε συνδυασμό με την ασφάλεια της παροχής ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος. Με την Οδηγία 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27.09.2001, για την προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, δημιουργήθηκε η βάση για το ως άνω κοινό πλαίσιο, υπό το φως του Πρωτοκόλλου του Κυότο στη Σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές, η οποία προέβλεπε τη θέσπιση εθνικών ενδεικτικών στόχων για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. Η διάδοχός της, Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23.4.2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από Α.Π.Ε. και την τροποποίηση και κατάργηση των Οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, θέσπισε κοινό πλαίσιο για την προώθηση της ενέργειας από Α.Π.Ε. και έθεσε υποχρεωτικούς εθνικούς στόχους για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας και το μερίδιο ενέργειας από Α.Π.Ε. στις μεταφορές, μέχρι το έτος 2020. Για την Ελλάδα, τέθηκε ως στόχος ποσοστό 18% συμμετοχής ενέργειας από Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας το 2020, σε σχέση με το ποσοστό του 6,9% για το έτος 2005. Τον Δεκέμβριο του 2018 τέθηκε σε ισχύ η αναθεωρημένη Οδηγία για τις Α.Π.Ε., Οδηγία 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11.12.2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από Α.Π.Ε., με ημερομηνία ενσωμάτωσης από τα κράτη μέλη την 1.7.2021. Η νέα Οδηγία θεσπίζει δεσμευτικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το συνολικό μερίδιο ενέργειας από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης τουλάχιστον 32% και 14% όσον αφορά το μερίδιο των Α.Π.Ε. στις μεταφορές μέχρι το έτος 2030. Στο πλαίσιο της δέσμης νομοθετικών πρωτοβουλιών «Fit for 55» τον Ιούλιο 2021, που στοχεύει να ευθυγραμμίσει την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, προτάθηκε, μεταξύ άλλων, η αναθεώρηση της ως άνω Οδηγίας 2018/2001, με την αύξηση του στόχου για το μερίδιο των Α.Π.Ε. στο συνολικό ενεργειακό μείγμα, από τουλάχιστον 32% που ισχύει σήμερα, σε τουλάχιστον 40 % έως το 2030, σύμφωνα με το σχέδιο κλιματικών στόχων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

για το 2030 (Climate Target Plan – CTP) [βλ. άρθρο 1 της πρότασης για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 98/70/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την κατάργηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/652 του Συμβουλίου, Βρυξέλλες, 14.7.2021, COM(2021) 557 final 2021/0218(COD)].

Υπό τις πρόσφατες διεθνείς εξελίξεις, η Επιτροπή, στο σχέδιο REPowerEU, ήδη πρότεινε την αύξηση του προτεινόμενου το 2021 στόχου από 40% σε 45% μέχρι το 2030, στόχος του οποίου η πραγματοποίηση αναμένεται να οδηγήσει σε δυναμικότητα παραγωγής ενέργειας από Α.Π.Ε. 1.236GW μέχρι το 2030, σε σύγκριση με τα 1.067GW που προβλέπονται στη δέσμη μέτρων «Fit for 55», με χρονικό ορίζοντα το 2030, και τον στόχο της εγκατάστασης νέων ηλιακών φωτοβολταϊκών, ισχύος άνω των 320GW μέχρι το 2025 [βλ. Σχέδιο REPowerEU, Βρυξέλλες, 18.5.2022 COM(2022) 230 final Ανακοίνωση της Επιτροπής {SWD(2022) 230 final}, σελ. 7-8, Σύσταση (ΕΕ) 2022/822 της Επιτροπής της 18.5.2022, σχετικά με την επιτάχυνση των διαδικασιών αδειοδότησης για έργα ανανεώσιμης ενέργειας και τη διευκόλυνση των συμφωνιών αγοράς ενέργειας, και Πρόταση Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, της Οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτηρίων και της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση, Βρυξέλλες, 18.5.2022, COM(2022) 222 final, 2022/0160(COD), ιδίως αιτιολογική έκθεση, σελ. 3: «(...) Δεδομένης, ωστόσο, της ριζικής αλλαγής που συνέβη έκτοτε στις συνθήκες της αγοράς για τα ορυκτά καύσιμα που χρησιμοποιούνται στην ηλεκτρική ενέργεια, τη θέρμανση και τις μεταφορές, που αφορά, μεταξύ άλλων, τις ανησυχίες σχετικά με τις αυξημένες τιμές και την ανάγκη η ΕΕ να απεξαρτηθεί σταδιακά από τις εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία, είναι απαραίτητο να αυξηθεί ο στόχος όσον αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για το 2030 στο 45 %, ώστε να συμβάλουν καλύτερα στον στόχο αυτόν, καθώς και στο να υπάρχουν ανταγωνιστικές τιμές ενέργειας (...)]. Η αναθεώρηση του πλαισίου «περιορίζεται σε αυτό που θεωρείται απαραίτητο ώστε οι στόχοι σχετικά με την ανανεώσιμη ενέργεια και την ενεργειακή απόδοση να συνάδουν με τις υφιστάμενες πιεστικές περιστάσεις, να αυξηθούν οι ηλιακές εγκαταστάσεις σε κτίρια και να εξορθολογιστούν οι διαδικασίες αδειοδότησης, προκειμένου να επιταχυνθεί η ανάπτυξη ανανεώσιμης ενέργειας» (αιτιολογική έκθεση, ως άνω, σελ. 5).

Το βασικό θεσμικό πλαίσιο των Α.Π.Ε. περιλαμβάνει, επίσης, κανόνες για

τη διασφάλιση της οικονομικής αποδοτικότητας και τη χρηματοδοτική στήριξη της παραγόμενης από Α.Π.Ε. ηλεκτρικής ενέργειας, την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών όσον αφορά τα έργα στον τομέα των Α.Π.Ε., τη συνεργασία των κρατών μελών με τρίτες χώρες, τη συμμετοχή των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση, κριτήρια βιωσιμότητας της βιοενέργειας κ.λπ.

Η δράση σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτείται προκειμένου να διασφαλισθεί η συμβολή των κρατών μελών στον δεσμευτικό στόχο ενεργειακής απόδοσης σε επίπεδο Ένωσης. Οι νομικές βάσεις της πιο πρόσφατης νομοθετικής πρότασης είναι το άρθρο 194 παρ. 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το οποίο παρέχει νομική βάση για τη νομοθετική πρωτοβουλία όσον αφορά την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (παρ. 1 στοιχ. γ) του ως άνω άρθρου), και το άρθρο 192 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, το οποίο παρέχει νομική βάση για την τροποποίηση της εφαρμογής του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης (αιτιολογική έκθεση, ως άνω, σελ. 4-5).

Υπό το φως των ανωτέρω, η αύξηση του ποσοστού χρησιμοποιούμενης ενέργειας η οποία παράγεται από Α.Π.Ε. συνιστά συμμόρφωση της χώρας μας στο παράγωγο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παράλληλα αποτελεί επί μέρους στόχο και βασικό εργαλείο στην εθνική δράση αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής (βλ. ιδίως άρθρα 10 και 21 του ν. 4936/2022, του «Εθνικού Κλιματικού Νόμου»).

Ειδικότερα, η Οδηγία 2001/77/ΕΚ ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με τον ν. 3468/2006, ο οποίος έθεσε ενδεικτικό στόχο συμμετοχής των Α.Π.Ε. στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρισμού της χώρας. Η Οδηγία 2009/28/ΕΚ μεταφέρθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τους ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής», και 4062/2012 «Αξιοποίηση του πρώην Αεροδρομίου Ελληνικού - Πρόγραμμα ΗΛΙΟΣ – Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/28/ΕΚ) – Κριτήρια Αειφορίας Βιοκαυσίμων και Βιορευστών (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/30/ΕΚ). Ως προς την αναθεωρημένη Οδηγία για τις Α.Π.Ε. (Οδηγία 2018/2001), τον Ιούλιο του 2021, λόγω παρόδου της προθεσμίας μεταφοράς της, η Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνώμη, μεταξύ άλλων και, προς τη χώρα μας [INFR(2021)0209], η οποία είχε κοινοποιήσει μόνον εν μέρει εθνικά μέτρα προσαρμογής [όπως, ιδίως, διατάξεις των ν. 4819/2021, 4710/2020, 4685/2020, 4546/2018, 4342/2015, 4414/2016, 4001/2011, 4122/2013, 3734/2009, 3468/2006, και το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΦΕΚ Β΄ 48/31.12.2019)].

Στο πλαίσιο της προστασίας του περιβάλλοντος είναι προφανής η συμβολή των Α.Π.Ε., τις οποίες ο νομοθέτης μεταχειρίζεται ως ουσιώδες μέσο για τον περιορισμό των κλιματικών αλλαγών και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, δεδομένου ότι αποτελούν βασικό μέσο για την προστασία του περιβάλλοντος και εξυπηρετούν, γενικότερα, το δημόσιο συμφέρον (βλ. ΣτΕ 571/2010, 303/2017 επταμ., 1421/2013 Ολ κ.ά.). Συγκεκριμένα, οι Α.Π.Ε. συνιστούν «πηγές ενέργειας φιλικές προς το περιβάλλον και βασική συνιστώσα της αιφόρου ανάπτυξης, η δε ανάπτυξη τους αποτελεί βασική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού» (ΣτΕ 2741/2014. Βλ. αναλυτικά Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας στον ν. 4685/2020 «Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις», ΙΙ. Γενικές Παρατηρήσεις, σελ. 20-21). Η χρήση μεθόδων εκμετάλλευσης Α.Π.Ε. εναρμονίζεται προς τη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος, εφόσον μπορεί να υποκαταστήσει άλλους, επιβλαβείς από την άποψη αυτή, τρόπους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Μπορεί να έχει, ωστόσο, άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον και να αποτελέσει, επίσης, κίνδυνο σοβαρής αλλοίωσης ή ακόμη και ανεπανόρθωτης καταστροφής του, εάν δεν γίνεται με πλήρη επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, οπότε και μόνο είναι σύμφωνη με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (ΣτΕ 863/2008, 3289/2004). Όπως, άλλωστε, έχει παγίως κριθεί, ακόμη και οι επιτρεπόμενες από το Σύνταγμα και τον νόμο επεμβάσεις σε δάση ή σε δασικές εκτάσεις, όπως είναι η εγκατάσταση αιολικών σταθμών, πρέπει να διενεργούνται με τη μεγαλύτερη δυνατή φειδώ και αφού έχει κριθεί αιτιολογημένα ότι η ικανοποίηση των συγκεκριμένων αναγκών που επιδιώκεται με την επέμβαση, υπερτερεί της ανάγκης διαφύλαξης της δασικής βλάστησης και δεν υφίσταται τρόπος ικανοποίησης των αναγκών, χωρίς αλλοίωση της μορφής εκτάσεων με δασικό χαρακτήρα (ΣτΕ 1508/2008). Στα ευπαθή οικοσυστήματα, εξ άλλου, στα οποία περιλαμβάνονται οι μικρές νήσοι, μόνο ήπια τεχνικά έργα και αντίστοιχες παρεμβάσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν βιώσιμες και επιτρεπτές, αυτό, δε, ισχύει και για τα ενεργειακά έργα (ΣτΕ [Ολ]2939/2000) (βλ., αναλυτικά, Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας στον ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.», σελ. 3-6). Εξ άλλου, «εν όψει της εξαιρετικής σημασίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και ειδικότερα

τη διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας και κυρίως την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, που αποτελεί αντικείμενο διεθνούς δεσμεύσεως της χώρας και ζήτημα έντονου κοινοτικού ενδιαφέροντος» είναι συνταγματικά ανεκτή η εκτέλεση έργων που αφορούν σε σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και συνοδά έργα ακόμηση και σε εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί αναδασωτέες, πριν από την ανάκτηση της δασικής τους μορφής, κατόπιν άδειας. Η εν λόγω έγκριση «πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, με κριτήρια αναφερόμενα τόσο στην ιδιαίτερη σημασία του έργου, ασυνδέτως προς την επιδίωξη αποδοτικότερης για τον φορέα οικονομικής εκμεταλλεύσεως, όσο και στην αναγκαιότητα εκτέλεσής του στην αναδασωτέα έκταση πριν από την πραγματοποίηση της αναδάσωσης, με γνώμονα αφ' ενός την ανάγκη προστασίας του δασικού οικοσυστήματος και αφ' ετέρου την εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού στον οποίο αποβλέπει το έργο» και «δεν συνεπάγεται μεταβολή του νομικού χαρακτήρα της αναδασωτέας εκτάσεως, αλλά μόνο προσωρινή δυνατότητα επεμβάσεως για την άσκηση συγκεκριμένης δραστηριότητας, με την υποχρέωση αποκαταστάσεως του δασικού χαρακτήρα της εκτάσεως μετά την παύση λειτουργίας της δραστηριότητας, διατηρουμένου του προστατευτικού χαρακτήρα της αναδασώσεως» (ΣτΕ 2579/2018, με παραπομπή σε ΣτΕ 2499/2012 [ΟΛ], ΣτΕ 696/2016 κ.ά.).

Μέχρι το 2008 η χωροθέτηση των έργων Α.Π.Ε. κρινόταν, κατά βάση, στο επίπεδο της περιβαλλοντικής αδειοδότησής τους [βλ. και νομολογία, κατά την οποία «κατ' εκτίμηση της εξαιρετικής σημασίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας και, κυρίως, την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, που αποτελεί αντικείμενο διεθνούς δεσμεύσεως της χώρας και ζήτημα έντονου κοινοτικού ενδιαφέροντος (ΣτΕ Ολομ 2499/2012, ΣτΕ 1226/2014, 1421-2/2013)», για την εγκατάσταση και λειτουργία σταθμού παραγωγής αιολικής ενέργειας δεν απαιτείται προηγούμενη εκπόνηση χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού ή τομεακού χαρακτήρα, «αλλά αρκεί η, έστω και κατά γενικό τρόπο, πρόβλεψη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας σε υπερκείμενα σχέδια χωροταξικού σχεδιασμού, όπως είναι κατεξοχήν τα κατ' άρθρο 8 του ν. 2742/1999 περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (...)]. Τα έργα αυτά δεν απαιτείται να χωροθετούνται μόνον σε ειδικώς καθορισμένες ζώνες υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων, αλλά επιτρέπεται, κατ' αρχήν, να τοποθετούνται σε οποιαδήποτε περιοχή διαθέτει επαρκές και εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό, εξαιρουμένων των περιοχών στις οποίες, δυνάμει ρητής νομοθε-

τικής ή κανονιστικής διατάξεως, απαγορεύεται απολύτως η εγκατάστασή τους (ΣτΕ 2741/2014). Για την αντιμετώπιση, όμως, των συγκρούσεων γης και των επιπτώσεων των έργων Α.Π.Ε. επί του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος και των γειτνιαζουσών παραγωγικών δραστηριοτήτων, την ικανοποίηση ευρύτερων αναγκών προστασίας του περιβάλλοντος και τη διαφύλαξη της αειφόρου ανάπτυξης των περιοχών υποδοχής των έργων Α.Π.Ε., αποφασίσθηκε η εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου (απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης υπ' αρ. 49828/ΦΕΚ Α' 2464/3/12/2018). Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε. καθορίζει βασικές κατευθύνσεις και γενικούς κανόνες για τη χωροθέτηση έργων Α.Π.Ε. στο σύνολο του εθνικού χώρου, ορίζοντας περιοχές όπου αποκλείεται εν όλω ή εν μέρει η χωροθέτηση, και άλλες, εν δυνάμει κατάλληλες προς τούτο, όπως και ειδικότερες προϋποθέσεις, ανάλογα με τη φυσιογνωμία, τη φέρουσα ικανότητα και το περιβάλλον των περιοχών εγκατάστασης. Οι ρυθμίσεις αναπτύσσουν πλήρη κανονιστική ισχύ, στο μέτρο που είναι αδύνατη η αδειοδότηση έργων τα οποία δεν πληρούν τα προβλεπόμενα κριτήρια, ενώ, εφόσον τα πληρούν, είναι μεν καταρχήν επιτρεπτή εγκατάσταση της δραστηριότητας, απαιτείται, όμως, περαιτέρω, να τηρηθεί η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, οπότε κρίνεται η συμβατότητα της εγκατάστασης με το σύνολο των σχετικών νόμιμων προϋποθέσεων και η αναγκαιότητα επιβολής επιπλέον όρων (ΣτΕ 2741/2014). Λόγω της ανάγκης επικαιροποίησης του ως άνω Ειδικού Πλαισίου, το 2019 εγκρίθηκε η διενέργεια δημόσιου διαγωνισμού, με ανοικτή διαδικασία, ανάθεσης της εκπόνησης της μελέτης «Αξιολόγηση και Αναθεώρηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Ε.Χ.Π. Α.Π.Ε.)» (Απόφαση υπ' αρ. ΥΠΕΝ/ΔΧΩΡΣ/12609/151 της 12.02.2019). Η μελέτη για την αξιολόγηση και αναθεώρηση του Ε.Χ.Π. Α.Π.Ε. τελεί υπό χρονοδιάγραμμα με καταληκτική ημερομηνία την 13.4.2023.

Β. Με τις διατάξεις του Μέρους Α' (άρθρα 1 και 2) ορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο του νομοσχεδίου. Ο σκοπός του νομοσχεδίου συνίσταται στον εκσυγχρονισμό του πλαισίου αδειοδότησης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, στην ανάπτυξη πιλοτικών θαλάσσιων πλωτών φωτοβολταϊκών σταθμών (Π.Θ.Π.Φ.Σ.) και στη ρύθμιση ειδικότερων ζητημάτων σχετικά με την ενέργεια και την προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 1). Αντικείμενο του νομοσχεδίου είναι η διαμόρφωση της Β' φάσης αδειοδότησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, σε συνέχεια της αντίστοιχης Α' φάσης του ν. 4685/2020, καθώς και των διαδικασιών παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, και η παράλληλη ρύθμιση ειδικότερων θεμά-

των που αφορούν στην αγορά ενέργειας και την προστασία του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος (άρθρο 2).

Στο Μέρος Β' (άρθρα 1-58), το οποίο αποτελείται από δέκα (10) Κεφάλαια (Α' - Ι'), ρυθμίζεται η διαδικασία της Β' φάσης αδειοδότησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας.

Συγκεκριμένα, στο Κεφάλαιο Α' (άρθρα 3-4) δίδονται οι ορισμοί των χρησιμοποιούμενων εννοιών και εξειδικεύονται τα στάδια αδειοδότησης των σταθμών παραγωγής, καθώς και των σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. Επίσης, μεταξύ άλλων, προβλέπονται οι απαραίτητες ενέργειες για την εγκατάσταση και τη λειτουργία των σταθμών αυτών (έκδοση Απόφασης Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης, έγκρισης επέμβασης σε δάσος ή δασική έκταση, αίτηση για την έκδοση της Άδειας Εγκατάστασης, σύναψη Σύμβασης Σύνδεσης και Σύμβασης Λειτουργικής Ενίσχυσης, χορήγηση οικοδομικών αδειών, κ.λπ.), οι θέσεις εγκατάστασης αυτών, η εξαίρεση από την υποχρέωση αναδάσωσης ή δάσωσης και καταβολής ανταλλάγματος χρήσης για συνοδά έργα διερχόμενα υπόγεια από υφιστάμενους δασικούς δρόμους, η διαδικασία εγκατάστασης στην περίπτωση που οι ανωτέρω σταθμοί χαρακτηρίζονται ως δημόσιας ωφέλειας, η πραγματοποίηση απαλλοτριώσεων, κ.λπ.

Περαιτέρω, στο Κεφάλαιο Β' (άρθρα 5-13) καθορίζονται οι διαδικασίες υποβολής και αξιολόγησης των αιτήσεων για την Οριστική Προσφορά Σύνδεσης από τον αρμόδιο Διαχειριστή, ο οποίος τη χορηγεί μετά τη λήψη της Απόφασης Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης, χωρίς την κατάθεση μη Δεσμευτικής Προσφοράς Σύνδεσης (άρθρο 5). Επίσης, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με την εγγυητική επιστολή που υποχρεούται να υποβάλει ο κάτοχος σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. στον αρμόδιο Διαχειριστή με την υποβολή της αίτησης για Οριστική Προσφορά Σύνδεσης. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται ότι εξαιρούνται από την υποχρέωση προσκόμισης της εν λόγω επιστολής οι Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού, τα ν.π.δ.δ. και ν.π.ι.δ. με κοινωφελείς ή δημοσίου συμφέροντος σκοπούς και οι μνημονευόμενες ενεργειακές κοινότητες, καθώς και ότι η εν λόγω εγγυητική επιστολή καταπίπτει υπέρ του Ειδικού Λογαριασμού Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. (ΕΛΑΠΕ) στις ρητά μνημονευόμενες περιπτώσεις, εκτός εάν ο επενδυτής την ανακτήσει εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας, καταβάλλοντας απευθείας το τίμημα υπέρ του ως άνω Ειδικού Λογαριασμού. Ακόμη, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν στους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., στη Σύμβαση Σύνδεσης, η οποία συνάπτεται με τον αρμόδιο κατά περίπτωση Διαχειριστή μετά την αποδοχή της Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης και την έκδοση της Άδειας Εγκατάστασης από τις αδειο-

δοτούσες αρχές. Επίσης, ρυθμίζονται ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στην καταβολή του προβλεπόμενου συμβατικού τιμήματος. Με την εν λόγω Σύμβαση Σύνδεσης καθορίζονται, επίσης, ο τρόπος καταβολής του τιμήματος πάνω από το προαναφερόμενο ποσό καθώς και ο τρόπος τιμολόγησης των έργων σύνδεσης. Σε περίπτωση αίτησης από τους Διαχειριστές για παράταση των προθεσμιών υλοποίησης των έργων σύνδεσης, η Ρ.Α.Ε. υπολογίζει το απαιτούμενο έσοδο των Διαχειριστών Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και Ε.Σ.Μ.Η.Ε. και εκδίδει τις σχετικές αποφάσεις σύμφωνα με τα οριζόμενα κριτήρια (άρθρα 6-8). Με τις διατάξεις των άρθρων 9 έως 13, μεταξύ άλλων, ορίζονται οι τεχνικές προϋποθέσεις για τους Υποσταθμούς (Υ/Σ), την ασφαλή λειτουργία του Συστήματος ή του Δικτύου, καθώς και την ομαλή λειτουργία της αγοράς που πρέπει να τηρεί ο Παραγωγός, καθ' υπόδειξη του αρμόδιου Διαχειριστή (άρθρο 9). Παρέχεται η δυνατότητα στους αρμόδιους Διαχειριστές να εφαρμόζουν λειτουργικούς περιορισμούς κατά τη χορήγηση Οριστικών Προσφορών Σύνδεσης και τη σύναψη Συμβάσεων Σύνδεσης, με σκοπό τη δημιουργία μεγαλύτερης ισχύος σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. (άρθρο 10). Ρυθμίζονται θέματα κυριότητας των έργων σύνδεσης, τα οποία μπορούν να κατασκευάσουν οι ενδιαφερόμενοι (άρθρο 11). Παρέχεται η δυνατότητα σε παραγωγούς σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. να κατασκευάσουν δίκτυα Μέσης Τάσης (Μ.Τ.), τα οποία προορίζονται αποκλειστικά για παραγωγούς ή ομάδες παραγωγών, κατά τα οριζόμενα. Η Ρ.Α.Ε. ελέγχει τη λειτουργία των εκπροσώπων ιδιωτικών Δικτύων Μ.Τ. και επιβάλλει πρόστιμα σε περίπτωση λανθασμένης εφαρμογής της μεθοδολογίας επιμερισμού της μετρούμενης ενέργειας (άρθρο 12). Προβλέπεται η καταγραφή σε κατάλληλη πλατφόρμα όλων των δικτύων που κατασκευάζονται και που διαχειρίζονται Παραγωγοί ή/και οι αρμόδιοι Διαχειριστές, και καθορίζονται οι σχετικές υποχρεώσεις τους (άρθρο 13).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 14-16) προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής κοινού αιτήματος για τη χορήγηση Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης σε περισσότερους σταθμούς προς τον Διαχειριστή του Συστήματος και προσδιορίζονται οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται.

Περαιτέρω στο Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 17-24) καθορίζονται οι προϋποθέσεις υποβολής αίτησης για τη χορήγηση Άδειας Εγκατάστασης σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., οι όροι και η προθεσμία έκδοσης της εν λόγω άδειας, καθώς και το περιεχόμενό της, η διάρκεια ισχύος της Άδειας, η παύση ή η παράτασή της, ζητήματα σχετικά με την τροποποίηση της Άδειας Εγκατάστασης και της επανέκδοσής της σε περίπτωση δικαστικής ακυρώσης, οι επιτρεπόμενες αποστάσεις ασφαλείας ανεμογεν-

νητριών για την εγκατάσταση αιολικών σταθμών, και η έκδοση Τμηματικής Άδειας Εγκατάστασης άπαξ και μόνο για τμήμα του.

Στο Κεφάλαιο Ε' (άρθρα 25-30) καθορίζεται η διαδικασία συμμετοχής απευθείας στην αγορά σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού - Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης, των οποίων οι κάτοχοι δεν έχουν συνάψει Σύμβαση Λειτουργικής Ενίσχυσης με τον Διαχειριστή Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Εγγυήσεων Προέλευσης (ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε.) (άρθρο 25). Ρυθμίζονται θέματα ηλεκτρίσης του διασυνδεδετικού δικτύου Μέσης Τάσης με την πραγματοποίηση Προσωρινής Σύνδεσης πριν από τη θέση των σταθμών σε λειτουργία για την πραγματοποίηση δοκιμών και την επιβεβαίωση της ασφάλειας του εξοπλισμού (άρθρο 26), η διαδικασία για τη θέση σε λειτουργία σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. και σταθμών αποθήκευσης, κατόπιν αίτησης και εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις ελέγχου του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/631, η Άδεια Λειτουργίας μπορεί να ανακληθεί (άρθρο 27). Ακόμη, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με την Άδεια Λειτουργίας σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. ή/και σταθμού αποθήκευσης, που αφορούν στους όρους, στα δικαιολογητικά και τη διαδικασία χορήγησης της Άδειας, το ελάχιστο περιεχόμενό της, τη διάρκεια ισχύος, τις περιπτώσεις και τους όρους τροποποίησης ή μεταβολής της (άρθρα 28-29), και προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των όρων των Αδειών Εγκατάστασης και Λειτουργίας (επιβολή προστίμου, ανάκληση των Αδειών Παραγωγής, Εγκατάστασης και Λειτουργίας καθώς και της Άδειας Βεβαίωσης ή της Βεβαίωσης Ειδικών Έργων, διακοπή των εργασιών εγκατάστασης και λειτουργίας κ.λπ.) (άρθρο 30).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΣΤ' (άρθρα 31-32) προβλέπονται οι προθεσμίες που πρέπει να τηρούνται κατά τη διαδικασία αδειοδότησης του έργου και μέχρι τη λειτουργία του, και οι περιπτώσεις αυτοδίκαιης παύσης της ισχύος της Βεβαίωσης ή της Βεβαίωσης Ειδικών Έργων (άρθρο 31). Επίσης, προβλέπεται η δημιουργία και τήρηση από τη ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε. Συστήματος Πληρωμών Τέλους μέσω του οποίου πραγματοποιούνται οι πληρωμές και εισπράξεις του Τέλους Δέσμευσης Φυσικού Χώρου Εγκατάστασης και του Τέλους Παράτασης Εγκατάστασης και Δέσμευσης Ηλεκτρικού Χώρου (άρθρο 32).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ζ' (άρθρα 33-38) τίθενται ρυθμίσεις για τους σταθμούς που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης Βεβαίωσης Ειδικών Έργων ή Άδειας Εγκατάστασης και Λειτουργίας. Προβλέπεται η υποχρέωση των Εξαιρούμενων Σταθμών, μετά την έκδοση της Απόφασης Περι-

βαλλοντικής Αδειοδότησης, να υποβάλλουν αίτηση για χορήγηση Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης, καθορίζεται η διάρκεια ισχύος της και η δυνατότητα παράτασής της, ανά κατηγορία εξαιρούμενων σταθμών, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τη σύναψη Σύμβασης Σύνδεσης των Εξαιρούμενων Σταθμών με τον αρμόδιο Διαχειριστή, και περί Εγγυητικής Επιστολής κατά τη χορήγηση Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης, κ.λπ. (άρθρα 33-37), και προσδιορίζονται οι κατηγορίες των σταθμών, οι εγκαταστάσεις των οποίων συνδέονται στο Δίκτυο με απλή γνωστοποίηση, χωρίς να απαιτείται χορήγηση Οριστικής Προσφοράς Σύνδεσης (άρθρο 38).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Η' (άρθρα 39-41) ορίζεται ο τρόπος ηλεκτρονικής επικοινωνίας μεταξύ των αρμοδίων φορέων/Διαχειριστών και των επενδυτών για όλα τα στάδια αδειοδότησης Β' Φάσης, καθώς και ο ιστότοπος στον οποίο αναρτώνται οι Άδειες Εγκατάστασης και Λειτουργίας. Προβλέπεται η δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας στον ιστότοπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπου αναρτώνται οι Άδειες Εγκατάστασης και Λειτουργίας. Η ΔΑΠΕΕΠ Α.Ε. και ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. τηρούν Μητρώο των λειτουργούντων σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Υ.Θ.Η.Α. Επίσης, προβλέπεται η ανάπτυξη και η θέση σε λειτουργία του ενιαίου Πληροφοριακού Συστήματος Αδειοδότησης Έργων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Π.Σ.Α.Π.Ε.), το οποίο τηρείται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και είναι προσβάσιμο μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης (gov.gr).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Θ' (άρθρα 42-50) δίδεται η δυνατότητα στους κατόχους σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. να προβαίνουν σε ριζική ανανέωση των σταθμών τους. Σε περίπτωση ριζικής ανανέωσης σταθμού Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., επιτρέπεται η εγκατάσταση μονάδας αποθήκευσης ηλεκτρικής, με αντίστοιχη τροποποίηση της Βεβαίωσης ή Βεβαίωσης Ειδικών Έργων ή της Άδειας Παραγωγής (άρθρο 42). Επιτρέπεται η εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (αιολικών, φωτοβολταϊκών) και των συνοδών έργων τους καθώς και η εκτέλεση έργων Α.Π.Ε. και συνοδών έργων αυτών, από παρόχους υπηρεσιών ύδατος, πλησίον ή εντός των λιμνών υδροδότησης της Αττικής, κατά περίπτωση (άρθρο 43). Καθορίζονται η μεθοδολογία και ο τρόπος υπολογισμού της τιμής αναφοράς για σταθμούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. που έχουν συνάψει σύμβαση λειτουργικής ενίσχυσης, χωρίς προηγούμενη συμμετοχή σε ανταγωνιστική διαδικασία υποβολής προσφορών οι οποίοι εμπίπτουν στις προϋποθέσεις έκδοσης τμηματικής άδειας λειτουργίας (άρθρο 44). Ρυθμίζεται, εκ νέου, η διαδικασία τροποποίησης των Τιμών Αναφοράς που ισχύουν για σταθμούς (Α.Π.Ε.) και (Σ.Η.Θ.Υ.Α.). Αρμόδια για την έκδοση εισήγησης σχετικά με τον καθορισμό των Τιμών Αναφοράς που ισχύουν για τους εν λόγω σταθμούς ορίζεται η Ε-

πιτροπή Παρακολούθησης Καθεστώτων Στήριξης (άρθρο 45). Εν συνεχεία, καθορίζονται εκ νέου η συγκρότηση και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Παρακολούθησης Καθεστώτων Στήριξης των σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., συμπεριλαμβανομένων εφεξής και υβριδικών σταθμών (άρθρο 47), και ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τις υποχρεώσεις εξισορρόπησης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. που έχουν συνάψει Σύμβαση λειτουργικής Ενίσχυσης Σταθερής Τιμής (Σ.Ε.Σ.Τ.) ή σύμβαση πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας ή αντίστοιχη σύμβαση αγοραπωλησίας ηλεκτρικής ενέργειας για τις αποκλίσεις που προκαλούν «ευθύνη εξισορρόπησης» (άρθρο 46), καθώς και ζητήματα που προκύπτουν σε περίπτωση σημαντικής αύξησης της ετήσιας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας λόγω αναβάθμισης του παραγωγικού εξοπλισμού των φωτοβολταϊκών σταθμών (άρθρο 48). Ακόμη, τροποποιείται το άρθρο 45 του ν. 998/1979 σχετικά με τις επιτρεπτές επεμβάσεις σε δάση, δασικές και δημόσιες χορτολιβαδικές και βραχώδεις εκτάσεις. Μεταξύ άλλων, ορίζεται ότι στις εξαιρετικές περιπτώσεις που επιτρέπεται επέμβαση περιλαμβάνεται και η κατασκευή και εγκατάσταση σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης, προβλέπεται ότι η έγκριση επέμβασης δύναται να αφορά ευρύτερη έκταση, εντός της οποίας εγκρίνεται η επέμβαση, οι δε συγκεκριμένες επιφάνειες επέμβασης εντός αυτής προσδιορίζονται με την Πράξη Πληροφοριακού Χαρακτήρα, η οποία αφορά τις απολύτως αναγκαίες για την υλοποίηση της επέμβασης εκτάσεις. Περαιτέρω, ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τον προσδιορισμό της έκτασης επέμβασης σε δάση και δασικές εκτάσεις για σταθμούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., και περιγράφεται η σχετική διαδικασία καθώς και ο τρόπος υπολογισμού της δαπάνης αναδάσωσης και του σχετικού ανταλλάγματος χρήσης. Επίσης, ορίζεται ότι για τους σταθμούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. ή/και σταθμούς αποθήκευσης επιτρέπεται η τμηματική επέμβαση επί της δασικής έκτασης, περιλαμβανομένων και των συνοδών έργων, καθώς και η τμηματική καταβολή του ανταλλάγματος χρήσης, ανάλογα με την έκταση επέμβασης, υπό τις οριζόμενες προϋποθέσεις (άρθρο 49). Με τις διατάξεις του άρθρου 50 δίδεται προτεραιότητα στην εξέταση των αντιρρήσεων επί δασικών χαρτών, που υποβάλλονται για εκτάσεις στις οποίες πρόκειται να εγκατασταθούν σταθμοί Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. ή/και σταθμοί αποθήκευσης.

Τέλος το Κεφάλαιο Ι' (άρθρα 51-58) περιλαμβάνει εξουσιοδοτικές και μεταβατικές διατάξεις για την εφαρμογή των ρυθμίσεων του Μέρους Β', καθώς και τις διατάξεις που καταργούνται από την έναρξη ισχύος του νόμου.

Στο Μέρος Γ' (άρθρα 59-89), το οποίο αποτελείται από τρία (3) Κεφάλαια (Α' - Γ'), εισάγονται ρυθμίσεις για την αδειοδότηση και τη λειτουργία σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, και την τροποποίηση του πλαισίου

αδειοδότησης σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα. Επίσης, ενσωματώνονται στην έννομη τάξη της χώρας μας σχετικές με τα ανωτέρω αντικείμενα διατάξεις της Οδηγίας 2019/944 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5.6.2019, «σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ».

Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α' (άρθρα 59-78) ρυθμίζονται οι δραστηριότητες παραγωγής και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, με την τροποποίηση υφιστάμενων και την εισαγωγή νέων διατάξεων στους νόμους 4001/2011 «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις», και 4067/2012 «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός». Ειδικότερα, τροποποιείται το άρθρο 1 του ν. 4001/2012 όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του, με την προσθήκη των δραστηριοτήτων της αποθήκευσης και της σωρευτικής εκπροσώπησης ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 59), και το άρθρο 2 του νόμου, με την τροποποίηση υφιστάμενων και την προσθήκη νέων ορισμών για τη δραστηριότητα της αποθήκευσης, της σωρευτικής εκπροσώπησης και της απόκρισης ζήτησης στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, και ενσωματώνονται σχετικές με τα ανωτέρω διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 (άρθρο 60). Περαιτέρω, τροποποιούνται και συμπληρώνονται η παρ. 3 του άρθρου 22 του ν. 4001/2011 όσον αφορά τον λογιστικό διαχωρισμό των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας σχετικά με την άσκηση της δραστηριότητας αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 61), καθώς και η παρ. 6 του άρθρου 55 του ιδίου νόμου (άρθρο 62) και η παρ. 2 του άρθρου 36 του ν. 4067/2012 (άρθρο 63) που αφορούν τις χρεώσεις για την καταβολή του ανταλλάγματος Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας (Υ.Κ.Ω.) για τους σταθμούς αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας. Εν συνεχεία, προστίθενται νέα άρθρα 109Α και 122Α στον ν. 4001/2011 σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εγκαταστάσεων αποθήκευσης ενέργειας από διαχειριστές συστημάτων μεταφοράς (άρθρο 64) και διανομής (άρθρο 65) ηλεκτρικής ενέργειας διά των οποίων ενσωματώνονται οι σχετικές ρυθμίσεις των άρθρων 54 και 36 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944, αντίστοιχα. Μεταξύ άλλων, ορίζεται ότι ο Διαχειριστής του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ), και ο Διαχειριστής συστήματος διανομής ηλεκτρικής ενέργειας δεν δύνανται να έχουν στην ιδιοκτησία τους, να αναπτύσσουν, να διαχειρίζονται ή να λειτουργούν εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενέργειας, και θεσπίζονται συγκεκριμένες εξαιρέσεις.

Περαιτέρω, ρυθμίζεται εκ νέου το πλαίσιο για την αδειοδότηση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα και θεσπίζεται το θεσμικό πλαίσιο που αφορά τη χορήγηση άδειας για την άσκηση της δραστηριότητας αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, με την τροποποίηση διατάξεων του ν. 4001/2012 και τη συμπλήρωσή του με την προσθήκη νέων άρθρων (132Α έως και 132Η και 135Α). Συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων, τροποποιείται το άρθρο 132 του ν. 4001/2011 και ενσωματώνεται το άρθρο 8 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 σχετικά με τα κριτήρια αξιολόγησης για τη χορήγηση αδειών για την κατασκευή εγκαταστάσεων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ειδικώς όσον αφορά τη συνεισφορά της δυναμικότητας παραγωγής στην επίτευξη του συνολικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μερίδιο τουλάχιστον 32 % της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές έως το 2030 και την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων για την οικοδόμηση νέας δυναμικότητας παραγωγής, όπως οι λύσεις απόκρισης ζήτησης και η αποθήκευση ενέργειας. Επίσης, θεσπίζεται απαγόρευση χορήγησης αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για εγκαταστάσεις με καύσιμο λιθάνθρακα ή λιγνίτη, από την έναρξη ισχύος του παρόντος, και ορίζεται ότι η τροποποίηση των εν λόγω αδειών είναι δυνατή εφόσον δεν αφορά στην αύξηση ισχύος των μονάδων παραγωγής (άρθρο 66). Περαιτέρω, εισάγονται διατάξεις που αφορούν τη διαδικασία χορήγησης άδειας για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα (προσθήκη άρθρου 132Α στον ν. 4011/2012). Μεταξύ άλλων, ορίζεται ότι η Άδεια Παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα χορηγείται από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), για χρονικό διάστημα έως και τριάντα πέντε (35) έτη για καύσιμο φυσικό αέριο, και έως είκοσι (20) έτη για καύσιμο μαζούτ και για καύσιμο ντίζελ, και μπορεί να παραταθεί για ίσο χρόνο υπό τις οριζόμενες προϋποθέσεις (άρθρο 67). Ακόμη, εισάγονται ρυθμίσεις που αφορούν τις διαδικασίες παράτασης ισχύος, τροποποίησης, παύσης, ανάκλησης και μεταβίβασης αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα (προσθήκη άρθρου 132Β στον ν. 4011/2012) (άρθρο 68). Ακολούθως, θεσπίζεται το πλαίσιο για την άσκηση της δραστηριότητας αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας και ρυθμίζονται οι σχετικές διαδικασίες αδειοδότησης. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται η τήρηση Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποθήκευσης Ηλεκτρικής Ενέργειας (Η.Μ.ΑΠ.Η.Ε.) μέσω του οποίου εκδίδονται οι άδειες αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας και στο οποίο καταχωρούνται τα προβλεπόμενα στοιχεία από τον φορέα αδειοδότησης (Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας). Η εν λόγω άδεια χορηγείται για χρονικό διάστημα έως και είκοσι πέντε (25) ετών και μπορεί να παραταθεί για ίσο χρόνο υπό τις οριζόμενες προϋποθέσεις (προσθήκη άρθρου 132Ε στον ν. 4011/2012) (άρθρο 69). Περαιτέρω, καθορίζονται οι διαδικασίες υπο-

βολής και αξιολόγησης των σχετικών αιτήσεων, και της έκδοσης των εν λόγω αδειών (προσθήκη άρθρου 132ΣΤ στον ν. 4011/2012) (άρθρο 70), και ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν την παράταση ισχύος, την τροποποίηση, την παύση, την ανάκληση και τη μεταβίβαση αδειών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (προσθήκη άρθρου 132Ζ στον ν. 4011/2012) (άρθρο 71). Εν συνεχεία, τροποποιείται το άρθρο 135 του ν. 4011/2012 που αφορά τον Κανονισμό Αδειών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, κυριότητας και διαχείρισης Συστήματος Μεταφοράς, Προμήθειας και Εμπορίας (Αγοράς) ηλεκτρικής ενέργειας και παραγωγής, διανομής και προμήθειας θερμικής ενέργειας, ως προς τον τίτλο και το περιεχόμενό του (άρθρο 72), προβλέπεται η έκδοση Κανονισμού Αδειών Αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, μετά από γνώμη της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), και καθορίζεται το περιεχόμενό του (προσθήκη άρθρου 135Α στον ν. 4011/2012) (άρθρο 73). Ακόμη, εισάγονται ρυθμίσεις για τις μοναδιαίες χρεώσεις χρήσης συστήματος μεταφοράς και δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας σχετικά με την άσκηση της δραστηριότητας αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 140 του ν. 4001/2011) (άρθρο 74), επικαιροποιούνται οι διατάξεις του άρθρου 141 του ν. 4001/2011 σχετικά με την τήρηση λογαριασμών από κατόχους αδειών και τον λογιστικό διαχωρισμό των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας σύμφωνα και με τις ρυθμίσεις της παρ. 2 του άρθρου 55, του άρθρου 56 και της περ. ι' της παρ. 1 του άρθρου 59 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 (άρθρο 75), και συμπληρώνονται οι διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 143 του ν. 4001/2011 όσον αφορά τον υπολογισμό και τη χρέωση του Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ. για τους σταθμούς αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 76). Τέλος, εισάγονται μεταβατικές διατάξεις ως προς τις άδειες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα και τις άδειες για την άσκηση δραστηριότητας αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (προσθήκη άρθρου 132Γ στον ν. 4011/2012) (άρθρο 77), καθώς και εξουσιοδοτικές διατάξεις για τη ρύθμιση, με υπουργικές αποφάσεις, ζητημάτων σχετικών με τη δυνατότητα τροποποίησης της μέγιστης διάρκειας ισχύος των αδειών παραγωγής υγρών ορυκτών καυσίμων, και μετατροπής των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα σε μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. με καύση βιομάζας (προσθήκη άρθρου 132Δ στον ν. 4011/2012) (άρθρο 78).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β' (άρθρα 79-87) τροποποιούνται διατάξεις του ν. 4685/2020 «Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» και

ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.) με δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι στον ορισμό της περ. 5 του άρθρου 10 του ν. 4685/2020 που αφορά τα «Ειδικά Έργα» περιλαμβάνονται και οι σταθμοί παραγωγής Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο. Επίσης, στους ορισμούς του ίδιου άρθρου προστίθενται οι ορισμοί των «σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. με ενσωματωμένη αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο», στους οποίους χορηγείται Βεβαίωση Παραγωγού, και των «σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. με ενσωματωμένη αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας και δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο», στους οποίους χορηγείται Βεβαίωση Ειδικών Έργων (άρθρο 79). Περαιτέρω, ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις χορήγησης Βεβαίωσης Παραγωγού Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με ενσωματωμένη αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο (τροποποίηση του άρθρου 11 του ν. 4685/2020) (άρθρο 80), προστίθεται άρθρο 11B στον ν. 4685/2020 σχετικά με τη θέσπιση ειδικών όρων λειτουργίας των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με ενσωματωμένη αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, χωρίς δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο (άρθρο 81), και προβλέπεται η ένταξη των νέων κατηγοριών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με ενσωματωμένη αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας (των παρ. 11Α και 11Β του άρθρου 10 του ν. 4685/2020), στις ρυθμίσεις που ισχύουν για τους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. στα κορεσμένα δίκτυα (άρθρο 82). Ακόμη, ορίζεται ο τρόπος υπολογισμού του εφάπαξ τέλους υποβολής αίτησης χορήγησης Βεβαίωσης Παραγωγού ή Βεβαίωσης Ειδικών Έργων του άρθρου 16 του ν. 4685/2020 για τους εν λόγω σταθμούς (άρθρο 83), συμπληρώνεται το περιεχόμενο του Κανονισμού Βεβαιώσεων Παραγωγού Ηλεκτρικής Ενέργειας από Α.Π.Ε., Σ.Η.Θ.Υ.Α. και Ειδικών Έργων του άρθρου 18 του ν. 4685/2020, ώστε να συμπεριλάβει τις ειδικότερες υποχρεώσεις, τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση Βεβαιώσεων ή Βεβαιώσεων Ειδικών Έργων στους ανωτέρω αναφερόμενους σταθμούς (άρθρο 84), τροποποιείται το άρθρο 19 του ν. 4685/2020 για την εισαγωγή ειδικών προϋποθέσεων αξιολόγησης ως προς τη χορήγηση της Βεβαίωσης Ειδικών Έργων (άρθρο 85), και

προστίθενται άρθρο 19Α στον ν. 4685/2020 διά του οποίου θεσπίζονται ειδικοί όροι λειτουργίας σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας που απορροφάται από το δίκτυο (άρθρο 86), και άρθρο 25Α, στον ίδιο νόμο, διά του οποίου εισάγονται μεταβατικές διατάξεις για τους υφιστάμενους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε., με δυνατότητα αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 87).

Τέλος, με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 88-89) τροποποιείται η παρ. 6 του άρθρου 56 του ν. 2637/1998 περί εγκατάστασης φωτοβολταϊκών σταθμών σε αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας, ώστε να επιτρέπεται, εφεξής, η δημιουργία σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας σε αγροτεμάχια που χαρακτηρίζονται ως αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας (άρθρο 88), και παρέχεται εξουσιοδότηση για τον καθορισμό, με υπουργική απόφαση, πλαισίου προτεραιότητας στη χορήγηση Οριστικών Προσφορών Σύνδεσης για σταθμούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. και σταθμούς αποθήκευσης, από τον Διαχειριστή του Δικτύου και τον Διαχειριστή του Συστήματος, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως κορεσμένα δίκτυα, κατά τα ειδικώς οριζόμενα (άρθρο 89).

Με τις διατάξεις του Μέρους Δ' (άρθρα 90-96), θεσπίζεται πιλοτικό νομοθετικό πλαίσιο για τη χωροθέτηση, την αδειοδότηση, την εγκατάσταση και τη λειτουργία Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών (Π.Θ.Π.Φ.Σ.) στη χώρα μας.

Με τις διατάξεις του Μέρους Ε' (άρθρα 97-133), το οποίο αποτελείται από τρία (3) Κεφάλαια (Α' -Γ'), θεσπίζονται ειδικότερες ρυθμίσεις, που αφορούν στην ενέργεια, με την ένταξη σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.) περαιτέρω («περισσότερης») ισχύος, την επέκταση και ενίσχυση του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Ε.Δ.Δ.Η.Ε.), την απελευθέρωση δεσμευμένου και τη δημιουργία νέου ηλεκτρικού χώρου, καθώς και την ενσωμάτωση ρυθμίσεων της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 προς αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Συγκεκριμένα:

Στο Κεφάλαιο Α' (άρθρα 97-115) περιλαμβάνονται διατάξεις για τους σταθμούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. Ειδικότερα, θεσπίζεται δυνατότητα αύξησης του ηλεκτρικού χώρου στο δίκτυο, με τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών, και η κατανομή του σε δράσεις για την εγκατάσταση σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. αυτοπαραγωγών, αυτοπαραγωγών με εφαρμογή ενεργειακού συμψηφισμού, αυτοπαραγωγών με εφαρμογή εικονικού ενεργειακού συμψηφισμού και αυτοπαραγωγών του ειδικού προγράμματος ανάπτυξης φωτοβολταϊκών συστημάτων (άρθρο 97), επιμερίζεται μεταξύ του διαχειριστή και

των παραγωγών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. το κόστος σύνδεσης έργων επέκτασης ή ενίσχυσης του Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και του Ε.Δ.Μ.Η.Ε. (άρθρο 98), θεσπίζονται οι προϋποθέσεις αποδέσμευσης ηλεκτρικού χώρου στο δίκτυο και το σύστημα από μη λειτουργικούς σταθμούς (άρθρο 99), τροποποιούνται οι διατάξεις για τον εικονικό ενεργειακό συμψηφισμό, με την προσθήκη επιχειρήσεων και των εγκαταστάσεων της Ενεργειακής Κοινότητας (άρθρο 100), διευρύνονται οι κατηγορίες σταθμών που μπορούν να εγκαθιστούν οι Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού (άρθρο 101), ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής αιτήματος αποχώρησης σταθμών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της 904/2011 απόφασης της Ρ.Α.Ε., όπως ισχύει (άρθρο 102), θεσπίζονται προϋποθέσεις εγκατάστασης στα Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά ανεμογεννητριών που έχουν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν (άρθρο 103), αναπροσαρμόζεται το περιθώριο ισχύος σε κορεσμένα δίκτυα (άρθρο 104), τροποποιείται το ελάχιστο περιεχόμενο του Καταστατικού των Ενεργειακών Κοινοτήτων (άρθρο 105), θεσπίζεται πλαίσιο λειτουργίας Ενεργειακών Κοινοτήτων σε οποιαδήποτε έδρα και δίνεται η δυνατότητα σε αγροτικούς συνεταιρισμούς να συμμετέχουν σε αυτές (άρθρο 106), τροποποιείται ο σκοπός του Διαχειριστή Α.Π.Ε. και Εγγυήσεων Προέλευσης, και ορίζεται ως διαχειριστής του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης (άρθρο 107), θεσπίζεται η διαφοροποίηση, ανάλογα με τον τύπο της σύμβασης του κατόχου του σταθμού ή τον τρόπο συμμετοχής του σταθμού στην αγορά, των εσόδων από τους αντισυμβαλλόμενους παραγωγούς Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. για την κάλυψη των λειτουργικών και επενδυτικών δαπανών του Διαχειριστή Α.Π.Ε. και Εγγυήσεων Προέλευσης (άρθρο 108), ρυθμίζεται η δυνατότητα καταβολής Τέλους έκδοσης βεβαιώσεων Παραγωγού σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. (άρθρο 109), θεσπίζονται τροποποιήσεις ως προς την περιγραφή των αποθηκευτικών χώρων εμπορικών αποθεμάτων και ως προς την τήρηση τέτοιων (άρθρα 110 - 111), διορθώνονται παραδρομές ως προς το όργανο επιβολής προστίμων λόγω παράβασης των διατάξεων του ν. 3054/2002 (άρθρο 112), τροποποιούνται διατάξεις ως προς τον καθορισμό των πόρων υπέρ του Ειδικού Ταμείου Ενεργειακής Απόδοσης, στο πλαίσιο της εφαρμογής του Προγράμματος «ΗΛΕΚΤΡΑ» (άρθρο 113), προστίθεται εξαίρεση για τη διάθεση πόρων υπέρ του Πράσινου Ταμείου που διατίθενται χωρίς τον περιορισμό του 2,5%, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 3 του ν. 3889/2010 (άρθρο 114), καθορίζονται τα υπόχρεα μέρη και γίνεται σε αυτά επιμερισμός σωρευτικού στόχου εξοικονόμησης ενέργειας (άρθρο 115).

Στο Κεφάλαιο Β' (άρθρα 116-124) θεσπίζονται διατάξεις για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης και την ασφάλεια του εφοδιασμού. Ειδικότερα, ρυθμίζεται η δυνατότητα του Διαχειριστή του Εθνικού Συστήματος Φυσι-

κού Αερίου (Δ.Ε.Σ.Φ.Α.) να μισθώσει πλοίο Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (Υ.Φ.Α.) για χρονικό διάστημα μέχρι δώδεκα (12) μηνών, δυνάμενο να παραταθεί με απόφαση της Ρ.Α.Ε. λαμβανόμενη κατόπιν αξιολόγησης της σχετικής αναγκαιότητας (άρθρο 116) και, προς περαιτέρω αντιμετώπιση της προαναφερθείσας κρίσης, προσαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις σχετικά με την εγκατάσταση πλοίου - πλωτής δεξαμενής Υ.Φ.Α. στη νήσο Ρεβυθούσα (άρθρο 117), αναμορφώνεται το πλαίσιο φυσικών απωλειών και υδροκατανάλωσης του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου, ρυθμίζονται τα έσοδα της Μονάδας Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης στην ανωτέρω νήσο (άρθρο 118), θεσπίζονται τροποποιήσεις στον Κανονισμό Τιμολόγησης του Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (άρθρο 119), καθώς και ρυθμίσεις για τη σύναψη συμβάσεων Εφεδρείας Δυναμικού Εκτάκτων Αναγκών νησιωτικών περιοχών (άρθρο 120), ρυθμίζεται η δυνατότητα ανάθεσης σε Προμηθευτή φυσικού αερίου της παράδοσης φορτίων Υ.Φ.Α. για την κάλυψη των σχετικών εκτάκτων αναγκών (άρθρο 121), θεσπίζεται προσωρινός Μηχανισμός Επιστροφής μέρους Εσόδων Αγοράς Επόμενης Ημέρας (Ηλεκτρικής Ενέργειας), χωρίς να θίγεται η εφαρμογή των κανόνων του Κανονισμού (ΕΕ) 2015/1222 σχετικά με τον καθορισμό κατευθυντήριων γραμμών για την κατανομή της δυναμικότητας και τη διαχείριση της συμφόρησης, σύμφωνα με σχετική μνεία της Αιτιολογικής Έκθεσης (άρθρο 122), θεσπίζεται χορήγηση άδειας και εγκατάστασης και προσωρινής (έως 31 Δεκεμβρίου 2023) λειτουργίας μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην νήσο Κρήτη (άρθρο 123), καθώς και διατάξεις για τον λογιστικό διαχωρισμό του ειδικού λογαριασμού «Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης» και για την ανάπτυξη πληροφοριακού συστήματος του εν λόγω Ταμείου (άρθρο 124).

Στο Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 125-133) περιλαμβάνονται τροποποιήσεις διατάξεων του ν. 3468/2006 και ρυθμίσεις σχετικά με τις Εγγυήσεις Προέλευσης, προς ενσωμάτωση του άρθρου 19 της Οδηγίας 2018/2001. Ειδικότερα, προστίθενται στον νόμο ορισμοί για τις Εγγυήσεις Προέλευσης, τις Δημοπρασίες Εγγυήσεων Προέλευσης, τον Κανονισμό Δημοπρασιών, το Μητρώο Εγγυήσεων Προέλευσης, τα Μητρώα Εγκαταστάσεων και Συμμετεχόντων, το Πληροφοριακό Σύστημα και τους Φορείς Έκδοσης και Ελέγχου (άρθρο 125), ορίζεται ο Φορέας Έκδοσης ως δικαιούχος των Εγγυήσεων Προέλευσης που εκδίδονται για παραγωγούς χρηματοδοτούμενους από καθεστώς στήριξης, θεσπίζεται η συμμόρφωση του Συστήματος των Εγγυήσεων Προέλευσης με το πρότυπο CEN EN 16325 (άρθρο 126), ορίζονται οι Φορείς Έκδοσης και Ελέγχου των Εγγυήσεων Προέλευσης, οι αρμοδιότητές τους (άρθρο 127), και το περιεχόμενο και η διαδικασία έκδοσης των Εγγυήσεων

Προέλευσης (άρθρο 128), ρυθμίζεται η συνεισφορά των αρμόδιων διαχειριστών συστήματος και δικτύου στη διασφάλιση της εγκυρότητας του συστήματος Εγγυήσεων Προέλευσης (άρθρο 129), καθώς και το πλαίσιο μεταβίβασης και ανάκλησής τους και οι βασικές αρχές για τη δημοπράτησή τους (άρθρο 130), θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για την εφαρμογή του παρόντος (άρθρο 131), μεταβατικές διατάξεις (άρθρο 132), καθώς και τροποποιήσεις του ν. 4685/2020 σχετικά με τον Διαχειριστή Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Εγγυήσεων Προέλευσης (άρθρο 133).

Στο Μέρος ΣΤ' (άρθρα 134-164), το οποίο αποτελείται από τρία (3) Κεφάλαια (Α' -Γ'), περιλαμβάνονται ειδικότερες διατάξεις για την προστασία του Περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α' ρυθμίζονται εκ νέου ζητήματα που αφορούν την ανάπτυξη της μεταλλευτικής και λατομικής δραστηριότητας, όπως η αρμοδιότητα οργάνων σε ζητήματα μίσθωσης δημοτικών λατομείων (άρθρα 134 και 135), η παράταση ολοκλήρωσης ερευνητικών εργασιών για λατομικά ορυκτά σε δημόσια ή δημοτική έκταση (άρθρο 137), η νομιμοποίηση ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων εντός λατομικών χώρων και λατομικών περιοχών (άρθρο 140), η αδειοδότηση ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων λατομείων (άρθρο 142) και η εγκατάσταση ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού εντός λατομικών χώρων (άρθρο 143).

Στο Κεφάλαιο Β' περιλαμβάνονται ρυθμίσεις που αφορούν χωροταξικά και πολεοδομικά ζητήματα, όπως ζητήματα σχετικά με το Μητρώο Πιστοποιημένων Αξιολογητών Χωρικών Μελετών (άρθρα 146 και 147) και τροποποιήσεις στον ν. 4495/2017 περί οικοδομικών αδειών σχετικά με την προέγκριση και τη διαδικασία ελέγχου (άρθρα 149 και 150), περί διαγράμματος κάλυψης (άρθρο 151), περί της συγκροτήσεως του Κεντρικού Συμβουλίου Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων (ΚΕ.ΣΥ.ΠΟ.Θ.Α.) (άρθρο 152) και περί αυθαίρετης αλλαγής χρήσης (άρθρα 153 και 154), όπου εξαιρείται ρητά η δήλωση Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων/Πράξης Προσδιορισμού Φόρου που προκύπτει από τη μηχανογραφική σύνθεση της δήλωσης στοιχείων ακινήτων (Ε9), από τα έγγραφα δυνάμει των οποίων τεκμηριώνεται ο χρόνος αλλαγής χρήσης ή εκτέλεσης αυθαίρετης κατασκευής. Επίσης, διευρύνονται οι επιτρεπόμενες χρήσεις στην περιοχή «Ελαιώνας» (άρθρο 155) και παρατείνεται η λήξασα διάρκεια ισχύος Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων μέχρι συμπλήρωσης 15ετίας από την έκδοσή τους (άρθρο 157).

Περαιτέρω, στο Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 159-164) περιλαμβάνονται ρυθμίσεις που αφορούν απόβλητα και λύματα. Μεταξύ άλλων, ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν τη χρηματοδότηση της δαπάνης κατασκευής των εξωτερικών

διακλαδώσεων του δικτύου αποχέτευσης, από τη ρυμοτομική γραμμή του ακινήτου μέχρι τη θέση του κεντρικού αγωγού αποχέτευσης, στους οριζόμενους οικισμούς (άρθρο 162), θεσπίζεται υποχρέωση των κυρίων των ακινήτων τα οποία βρίσκονται στους οριζόμενους οικισμούς, για τη σύνδεσή τους με το δίκτυο αποχέτευσης, και προβλέπεται επιβολή προστίμου σε περίπτωση μη σύνδεσης (άρθρο 163), και παρέχεται εξουσιοδότηση για την παροχή οικονομικών κινήτρων σχετικά με τη σύνδεση του εσωτερικού συστήματος αποχέτευσης ακινήτων με το αποχετευτικό δίκτυο του οικείου Δήμου ή της οικείας Επιχείρησης Ύδρευσης και Αποχέτευσης στους οριζόμενους οικισμούς, με την έκδοση κοινής υπουργικής απόφασης (άρθρο 164).

Τέλος, στο Μέρος Ζ' (άρθρο 165) ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 4

Το άρθρο 4 αναφέρεται στα στάδια αδειοδότησης των σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας & Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού - Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης, καθώς και στην αδειοδότηση των σταθμών αποθήκευσης ενέργειας. Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1, «η διαδικασία παροχής των γνωμοδοτήσεων που απαιτούνται για την περιβαλλοντική αδειοδότηση σταθμών Α.Π.Ε., Σ.Η.Θ.Υ.Α. και σταθμών αποθήκευσης δύναται να προηγηθεί της έκδοσης Βεβαίωσης ή Βεβαίωσης Ειδικών Έργων».

Σχετικά με το ζήτημα της περιβαλλοντικής χωροθέτησης και αδειοδότησης των σταθμών Α.Π.Ε. & Σ.Η.Θ.Υ.Α. και των σταθμών αποθήκευσης ενέργειας, επισημαίνονται τα εξής: Σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, με τη διάταξη του άρθρου 24 παρ. 1 σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 106 παρ. 1 Συντ. κατοχυρώνεται η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης (ΣτΕ Ολομ. 3920/2010 «(...) Από τις διατάξεις των άρθρων 24 παρ. 1 και 2, 79 παρ. 8 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός, ο οποίος αποτελεί τη χωρική έκφραση των προγραμματικών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, ανήκει στην αρμοδιότητα του κράτους, το οποίο υποχρεούται, σύμφωνα με τις αρχές και τα πορίσματα της επιστήμης της χωροταξίας, να λαμβάνει τα αναγκαία για τον ορθολογικό χωροταξικό σχεδιασμό μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος, οι κατά το δυνατόν βέλτιστοι όροι διαβίωσης του πληθυσμού και η οικονομική ανάπτυξη σύμφωνα με την αρχή της αειφορίας. Εντός του πλαισίου αυτού, ουσιώδης συντελεστής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και, κατά μείζονα λόγο, για την προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, των οποίων η οικιστική και εν γένει οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνδέεται με τη διατήρηση του χαρακτήρα τους και του ανθρωπογενούς και

φυσικού περιβάλλοντος και να μην παραβιάζει τη φέρουσα ικανότητά τους, είναι τα χωροταξικά σχέδια, με τα οποία τίθενται, με βάση την ανάλυση των δεδομένων και την πρόγνωση των μελλοντικών εξελίξεων, οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και ρυθμίζεται, μεταξύ άλλων, το πλαίσιο για τη διαμόρφωση των οικιστικών περιοχών, των περιοχών ασκήσεως παραγωγικών δραστηριοτήτων και των ελεύθερων χώρων στις εκτός σχεδίου περιοχές (...)» (βλ. επίσης ΣτΕ 3396-7/2010, 3037/2008, 705/2006, 1569/2005 κ.ά., βλ. ακόμη, εκτενέστερα, Γ. Παπαδημητρίου, Το περιβαλλοντικό Σύνταγμα, σε Συνταγματικές μελέτες, τ. Ι 2007, εκδ. Α. Σάκκουλα, Κ. Σακελλαροπούλου, Περιβαλλοντικό Σύνταγμα και ΣτΕ στα χρόνια της κρίσης, σε Νόμος και Φύση, Φεβρουάριος 2018). Ως προς το θέμα της εφαρμογής της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης στα ενεργειακά έργα, και ιδίως ως προς την αξιολόγηση των συνεπειών τους, η τυχόν παράβαση της εν λόγω αρχής ελέγχεται ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή εφόσον, βάσει των διδαγμάτων της κοινής πείρας, προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη και έχει συνέπειες που προδήλως είναι αντίθετες προς την εν λόγω συνταγματική αρχή (ΣτΕ 741/2019, 3565-6/2014, ΣτΕ 7μελής 1421-2/2013 «(...) κύριος στόχος του (εννοείται, του ν. 3851/2010) είναι η επιτάχυνση της υλοποίησης των έργων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, προκειμένου αφενός μεν να μειωθούν οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, αφετέρου δε να επιτευχθεί η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας (...) κατά τη σύνταξη των χωροταξικών πλαισίων, πρέπει να συνεκτιμάται και η κατά προτεραιότητα προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η οποία πρέπει να λαμβάνει χώρα προς το σκοπό της βιώσιμης αξιοποίησης των πηγών του εθνικού πλούτου και συμφώνως προς τις διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η χώρα και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (...) οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πρέπει να προωθούνται κατά προτεραιότητα ως μέσο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, την προστασία της ατμόσφαιρας, την εξασφάλιση του βιώσιμου ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης και τη βιώσιμη αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου (...) για την εγκατάσταση σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας λαμβάνονται υπόψη μόνον εγκεκριμένα χωροταξικά, πολεοδομικά, ρυθμιστικά ή άλλα σχέδια χρήσεων γης και εγκεκριμένες μελέτες που εναρμονίζονται προς το εγκριθέν ειδικό χωροταξικό πλαίσιο, εφόσον με αυτά έχει ληφθεί μέριμνα για τη μέγιστη αξιοποίηση του διαθέσιμου ενεργειακού δυναμικού (...) στην περίπτωση που δεν υπάρχουν τέτοια σχέδια, η χωροθέτηση εγκαταστάσεων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας γίνεται απευθείας κατ'

εφαρμογή των κατευθύνσεων του ειδικού αυτού χωροταξικού πλαισίου (...) τα εγκεκριμένα περιφερειακά πλαίσια πρέπει να τροποποιούνται ή να αναθεωρούνται προκειμένου να εναρμονίζονται προς τις κατευθύνσεις του γενικού και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων. Ειδικώς, στην περίπτωση ήδη εγκριθέντων περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, ρυθμιστικών σχεδίων, γενικών πολεοδομικών σχεδίων, ζωνών οικιστικού ελέγχου ή άλλων σχεδίων χρήσεων γης, που δεν καλύπτουν επαρκώς τις κατευθύνσεις του ως άνω ειδικού χωροταξικού πλαισίου για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μέχρι την εναρμόνισή τους προς τις κατευθύνσεις αυτές, η χωροθέτηση των σχετικών έργων «γίνεται με άμεση και αποκλειστική εφαρμογή» του ειδικού πλαισίου (...) Ειδικότερα, με το ειδικό χωροταξικό σχέδιο (...) τίθενται οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της εθνικής χωροταξικής πολιτικής στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες εξειδικεύονται περαιτέρω, μέσω των εισαγόμενων με το ίδιο αυτό σχέδιο κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης, με τους οποίους επιδιώκεται, πλην άλλων, η εγκαθίδρυση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού, που θα συμβάλλει, στην υλοποίηση των διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών και η διαμόρφωση σαφούς πλαισίου, ώστε να περιοριστούν οι αβεβαιότητες και οι συγκρούσεις χρήσεων γης. Για την επίτευξη των στόχων αυτών προβλέπονται όροι και κριτήρια που αφορούν τον εντοπισμό των κατ' αρχήν κατάλληλων, από απόψεως διαθέσιμου δυναμικού, περιοχών για την εγκατάσταση των οικείων έργων, τον καθορισμό περιοχών αποκλεισμού και ζωνών ασυμβατότητας, δηλαδή την εκ των προτέρων απαγόρευση της εγκαταστάσεως μονάδων ηλεκτροπαραγωγής εντός ή πλησίον περιοχών που χρήζουν, λόγω της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής τους σημασίας ή της έντονης οικιστικής και οικονομικής τους ανάπτυξης, αυξημένης προστασίας, καθώς και την ενσωμάτωση στις επιμέρους ρυθμίσεις του σχεδίου συγκεκριμένων απαιτήσεων για την εξασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και, ιδίως, για την αρμονική ένταξη των σχετικών έργων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής εγκαταστάσεώς τους» (βλ. επίσης και ΣτΕ 7μ. 303/2017, ΣτΕ 7μ. 807/2014, 571/2010).

Για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης αιολικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας απαιτείται, μεταξύ άλλων, εξέταση και εκτίμηση των περιβαλλοντικών και άλλων επιπτώσεων από την εγκατάσταση του σταθμού στην πέριξ αυτού περιοχή, η εκτίμηση δε αυτή γίνεται, κατ' αρχήν, κατά το στάδιο της εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 και του μεταγενέστερου ν. 4014/2011 (ΣτΕ 1323/2021, πρβλ. ΣτΕ 3816/2010, 1508/2008, 2569/2004 7μ.). Κατά την αξιολόγηση αυ-

τή λαμβάνονται υπόψη οι όροι των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης των Περιφερειών της χώρας (βλ. ΣτΕ 4981/2014, 4891/2013, 2499/2012 Ολομ), καθώς και το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για τις Α.Π.Ε. το οποίο εγκρίθηκε με την 49828/12.11.2008 απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού και της αειφόρου ανάπτυξης (ΣτΕ 696/2016, 3140/2015 επταμ., 2814/2013, 2474/2011 επταμ.).

Όπως έχει, περαιτέρω, κριθεί, από τον συνταγματικά κατοχυρωμένο κανόνα της βιώσιμης ανάπτυξης συνάγεται ότι στα ευπαθή οικοσυστήματα, τα οποία αποτελούν σημαντικά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, επιτρέπεται μόνον η εγκατάσταση και λειτουργία ήπιων τεχνικών έργων και παρεμβάσεων, κανόνας, ο οποίος ισχύει και για τα έργα παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ενέργειας. Ειδικώς η συμφωνία προς την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης τεχνικών έργων που εντάσσονται σε μείζονα προγράμματα, όπως είναι τα ενεργειακά, πρέπει να γίνεται με μακροπρόθεσμη προοπτική και συνολική πρόγνωση και αξιολόγηση των επιπτώσεών τους στο περιβάλλον και όχι με αμιγώς οικονομικά ή τεχνικά κριτήρια. Μάλιστα, στα ευπαθή οικοσυστήματα εφαρμόζεται ο κανόνας της ήπιας διαχείρισής τους «(...) η οποία είναι και η μόνη συμβατή προς την ευαίσθητη φύση τους και τον εύθραυστο χαρακτήρα της οικολογικής τους ισορροπίας...» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2939 - 2940/2000, 3606/2007, 3752-5/2009, 3836/2009, ΣτΕ 2741/2014, κ.ά.).

Όπως αναφέρεται ανωτέρω, λόγω της εξαιρετικής σημασίας των Α.Π.Ε. για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας, για την εγκατάσταση και λειτουργία αιολικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δεν απαιτείται προηγούμενη εκπόνηση χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού ή τομεακού χαρακτήρα, αλλά αρκεί η, έστω και κατά γενικό τρόπο, πρόβλεψη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας σε υπερκείμενα σχέδια χωροταξικού σχεδιασμού, όπως είναι τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (βλ. ΣτΕ 2499/2012 Ολομ., 1421-2/2013 7μ., ΣτΕ 1226/2014, 2741/2014, πρβλ. ΣτΕ 1508/2008, 3596-7/2007, 2569/2004 κ.α.). Μάλιστα, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, οι αιολικοί σταθμοί επιτρέπεται, κατ' αρχήν, να τοποθετούνται σε οποιαδήποτε περιοχή διαθέτει επαρκές και εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό, εξαιρουμένων των περιοχών στις οποίες, δυνάμει ρητής νομοθετικής ή κανονιστικής διάταξης, απαγορεύεται απολύτως η εγκατάστασή τους (ΣτΕ Ολ. 1972/2012, ΣτΕ Ολ. 3366/2015, ΣτΕ Ολ. 3478/2000, βλ. επίσης Μ.Βελεγράκη σε ΔΔΙΚΗ 2021, σελ. 219 επ., Το δίκαιο της ενέργειας ως πεδίο σύγκλισης περιβάλλοντος και ανάπτυξης: Οι συνταγματικές διαστάσεις).

Σημειωτέον ότι στο προοίμιο της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31.12.2011 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, γίνεται αναφορά στο άρθρο 191 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με το οποίο η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος θεμελιώνεται επί των αρχών της προφύλαξης, της προληπτικής δράσης και της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα στην πηγή καθώς και επί της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει». Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον όλων των τεχνικών διαδικασιών σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όσο το δυνατόν πιο έγκαιρα, ενώ, επίσης, είναι απαραίτητο να εναρμονίζονται οι αρχές που διέπουν την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, όσον αφορά ιδίως τα σχέδια των έργων που θα πρέπει να υπόκεινται σε εκτίμηση με τις βασικές υποχρεώσεις του κυρίου του έργου και το περιεχόμενο της εκτίμησης (βλ. παρ. 4 του Παραρτήματος Ι και παρ. 13 του Παραρτήματος ΙΙ της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ της 31.12.2011). Μάλιστα, η κατά το άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων ενός σχεδίου ή έργου προϋποθέτει ότι, προ της εγκρίσεως του σχεδίου ή του έργου, προσδιορίζονται όλες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου που θα μπορούσαν, είτε καθεμία από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, να επηρεάσουν την επίτευξη των στόχων διατήρησης του συγκεκριμένου τόπου (ΔΕΕ C- 387/15 και C-388/15, σκ. 50, απόφαση της 14.01.2016, C-399/14, σκ. 49, C-258/11, σκ. 40, C-404/09, σκ. 99, C-127/02 σκ. 42, ΣτΕ 551/2015, 2741/2014).

Επισημαίνεται ακόμη ότι σχετικά με τα ζητήματα της τροποποίησης της παράταξης ή της ανανέωσης των περιβαλλοντικών όρων, το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει ότι απαιτείται να εκδοθεί προηγουμένως σχετική διαπιστωτική πράξη από τη διοίκηση ως προς την επέλευση σημαντικών διαφοροποιήσεων στον σχεδιασμό του έργου, προκειμένου να είναι εφικτός ο ακυρωτικός έλεγχος από το Δικαστήριο (ΣτΕ 4046/2015, ΣτΕ 3090/2014, κ.λπ., βλ., επίσης, ΣτΕ 2242/2020 με την οποία κρίθηκε ότι είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση αιολικών σταθμών σε προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000, αφού προηγουμένως διαπιστωθεί βάσει ειδικών περιβαλλοντικών κριτηρίων, και σύμφωνα με τους όρους των Οδηγιών 92/ 43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ, ότι οι τόποι αυτοί δεν θίγονται ή δεν απειλούνται ουσιαδώς ως προς την ακεραιότητά τους (ΣτΕ 1403/2019, κ.ά.).

Υπό το φως των ανωτέρω, θα ήταν, ενδεχομένως, σκόπιμο οι υπό ψήφιση διατάξεις του παρόντος άρθρου να περιλαμβάνουν το πλαίσιο των κριτηρίων και προϋποθέσεων σχετικά με την προηγούμενη περιβαλλοντική χωροθέτηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον τόσο ως προς την συ-

μπερίληψη των σταθμών αποθήκευσης Α.Π.Ε., όσο και ως προς τη δυνατότητα ενδεχόμενης χωροθέτησης των εν λόγω εγκαταστάσεων των σταθμών Α.Π.Ε. & Σ.Η.Θ.Υ.Α. σε δασικές εκτάσεις, αρχαιολογικούς χώρους, οικισμούς, παραδοσιακούς οικισμούς, στον αιγιαλό, στην παραλία, στις θαλάσσιες εκτάσεις ή ακόμη και στον πυθμένα της θάλασσας.

2. Επί του άρθρου 5

Στο άρθρο 5, μεταβολή σε σχέση με το ισχύον πλαίσιο συνιστά η κατάργηση της μη δεσμευτικής προσφοράς σύνδεσης και η υποβολή απευθείας αίτησης για χορήγηση οριστικής προσφοράς σύνδεσης κατόπιν έκδοσης απόφασης περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Ως προς τη ρύθμιση της παραγράφου 20 του ίδιου άρθρου, σύμφωνα με την οποία ο διαχειριστής του συστήματος δύναται να αναστέλλει την υποβολή αιτήσεων για οριστική προσφορά σύνδεσης για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να ξεπερνά τους έξι (6) μήνες, εφόσον τουλάχιστον τριάντα (30) ημέρες πριν από την αναστολή ενημερώσει τους ενδιαφερομένους, σημειώνονται τα εξής: Το προτεινόμενο μέτρο της αναστολής, άνευ οιασδήποτε αιτιολογήσεως ή συνδρομής λόγου δημοσίου συμφέροντος, αφού προηγουμένως ο ενδιαφερόμενος έχει ολοκληρώσει την ηλεκτρονική υποβολή πλήρους φακέλου δικαιολογητικών για τη χορήγηση οριστικής προσφοράς σύνδεσης, προσβλέποντας στην ταχεία αδειοδότησή του, ενδέχεται να προσκρούει στις συνταγματικά κατοχυρωμένες αρχές της αναλογικότητας και της προστατευόμενης (ή δικαιολογημένης) εμπιστοσύνης του διοικουμένου στη Διοίκηση. Μάλιστα σε περίπτωση που συντρέχουν ευρύτεροι λόγοι προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, αυτοί πρέπει να εξειδικεύονται, δηλαδή να προκύπτουν από την αιτιολογία της διοικητικής πράξης περί αναστολής (βλ. εκτενέστερα σε Α. Μανιτάκη, Ανάκληση διοικητικής άδειας και αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, σε Αρμενόπουλο, 1984, σελ. 188 επ., Ε. Κουτούπα – Ρεγκάκου, Η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου, Αρμ 1995, σελ. 1381 επ., ΣτΕ 542/1999, 3904/2000, 1678/2002, 1221/2003, Ελεγκτικό Συνέδριο Ολομ. 750/2017, 1269/2019).

Τέλος, στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 20 του άρθρου είναι γραμματικώς ορθό το ρήμα «αναστέλλει» να γραφεί ως «αναστέλλει».

3. Επί του άρθρου 9

Στην παράγραφο 5 του άρθρου 9 προβλέπεται η δυνατότητα του αρμόδιου διαχειριστή του συστήματος ή του δικτύου να απαιτήσει από τους χρήστες να τροποποιήσουν τις εγκαταστάσεις τους ή να εγκαταστήσουν νέο εξοπλισμό και γενικότερα να λάβουν πρόσθετα μέτρα για την ασφαλή λειτουργία

των ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, την ασφάλεια λειτουργίας του συστήματος ή του δικτύου και την προσαρμογή των εγκαταστάσεων του χρήστη στις τεχνικές και λειτουργικές απαιτήσεις του συστήματος ή του δικτύου. Ως προς την προτεινόμενη μονομερή τροποποίηση των εγκαταστάσεων ή του νέου εξοπλισμού γενικότερα διατυπώνεται προβληματισμός κατά πόσον εναρμονίζεται με τις διατάξεις των άρθρων 9 επ. του ν. 2251/1994 και του άρθρου 2 παρ. 6, 7, 8, 10 του Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας, ο οποίος εγκρίθηκε με το π.δ. 10/2017 σχετικά με την πλήρη και έγκαιρη προσυμβατική ενημέρωση του καταναλωτή από τον Προμηθευτή, σύμφωνα με τις οποίες απαγορεύεται ως αθέμιτη η πρακτική της παράλειψης ουσιωδών πληροφοριών τις οποίες χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής, προκειμένου να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής, ενώ επίσης στις περιπτώσεις αυτές, ο καταναλωτής έχει δικαίωμα ακύρωσης της σύμβασης και καταβολής αποζημίωσης, επιστροφής τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντος ανταλλάγματος ή τήρησης της σύμβασης με την ορθή ερμηνεία του οικείου όρου και την αποκατάσταση κάθε ζημίας (άρθρο 9θ του ν. 2251/1994, όπως ισχύει, βλ. Ι. Καράκωστα, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, 2016, σελ. 401 επ. βλ. και ΑΠ 652/2010).

4. Επί του άρθρου 10

Το άρθρο 10 του νομοσχεδίου αναφέρεται στην επιβολή λειτουργικών περιορισμών για την αύξηση των περιθωρίων ισχύος των σταθμών Α.Π.Ε. & Σ.Η.Θ.Υ.Α. του διασυνδεδεμένου συστήματος και δικτύου, και στη δυνατότητα χρήσης περιορισμών έγχυσης στις προσφορές και συμβάσεις σύνδεσης των σταθμών Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., με σκοπό τη βέλτιστη αξιοποίηση των ενεργειακών υποδομών και τη μεγιστοποίηση της δυνατότητας απορρόφησης πράσινης ενέργειας. Ειδικότερα, οι περιορισμοί έγχυσης, οι οποίοι δύνανται να είναι μόνιμοι ή κατά περίπτωση ενεργοποιούμενοι, δεν προκύπτουν ως αποτέλεσμα των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά αποτελούν εκ των προτέρων συμφωνημένους περιορισμούς της μέγιστης ισχύος παραγωγής κάθε μονάδας, ώστε να καθίσταται δυνατή η σύνδεση όσο το δυνατόν περισσότερων έργων στο ηλεκτρικό δίκτυο. Οι εν λόγω περιορισμοί εξειδικεύονται και ποσοτικοποιούνται με απόφαση του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κατόπιν εισήγησης του αρμόδιου Διαχειριστή και γνώμη της ΡΑΕ, και δεν μπορούν να ξεπερνούν το 5% της ετήσιας δυναμικότητας παραγωγής ενέργειας των σταθμών της εκάστοτε περιοχής. Επιπλέον, η μεθοδολογία εφαρμογής των περιορισμών, η παρακολούθηση εφαρμογής τους και η επιβολή κυρώσεων μη συμμόρφωσης καθορίζονται με απόφαση της ΡΑΕ, κατόπιν εισήγησης του αρμόδιου Διαχειριστή. Για τους

εν λόγω περιορισμούς έγχυσης ο αρμόδιος διαχειριστής δεν υποχρεούται σε καταβολή αποζημίωσης, εφόσον δεν παραβιάζονται τα σχετικά όρια. Παρεμφερείς ρυθμίσεις περιλαμβάνονται και σχετικά με τις προοριστικές προσφορές σύνδεσης των σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας.

Ως προς την εισαγόμενη εξαίρεση και τους περιορισμούς της παραγράφου 9 και των παραγράφων 7 και 8 του υπό ψήφιση άρθρου 10, σημειώνονται τα εξής: Σχετικά με τη ρύθμιση των παρ. 7 και 9, σύμφωνα με την οποία απαλλάσσονται μόνο τα εν λειτουργία έργα από τους προαναφερόμενους περιορισμούς, ενώ, αντίθετα, οι σταθμοί Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α., οι οποίοι έχουν λάβει ήδη οριστική προσφορά σύνδεσης από τον αρμόδιο διαχειριστή, δεν έχουν, όμως, ακόμη υποβάλει δήλωση ετοιμότητας, υποχρεώνονται σε μονομερή μεταβολή των όρων των συμβάσεων σύνδεσης, προκειμένου να περιληφθούν οι ως άνω λειτουργικοί περιορισμοί στις σχετικές συμβάσεις, διατυπώνεται προβληματισμός κατά πόσο η εν λόγω ρύθμιση περί μονομερούς τροποποίησης των όρων σε ήδη καταρτισθείσες συμβάσεις είναι δυνατή, χωρίς συναίνεση του αντισυμβαλλομένου (ΑΚ 361). Και τούτο, διότι η ελευθερία του προμηθευτή προς σύναψη σύμβασης οδηγεί σε αυτοδέσμευση ως προς το επιμέρους περιεχόμενο αυτής, το οποίο δεν είναι μονομερώς μεταβλητό από τα μέρη, δίχως προηγούμενη συναίνεση και του άλλου μέρους [“*pacta sunt servanda*”, βλ., εκτενέστερα, εντελώς πρόσφατα, Γ. Μεντή & Γ. Καλογεράκη, Γνωμοδότηση για τη ρήτρα αναπροσαρμογής, σε ιστοσελίδα Δ.Σ.Α. 01.06.2022, με περαιτέρω εκτενείς παραπομπές σε νομολογία και βιβλιογραφία, βλ., επίσης, ΔΕΕ, απόφαση της 21.3.2013, C-92/11, RWE Vertrieb, για τις ρήτρες αναπροσαρμογής τιμήματος σε συμβάσεις προμήθειας φυσικού αερίου σκ. 49 «(...) όσον αφορά την εκτίμηση ρήτρας που επιτρέπει στον επαγγελματία να τροποποιεί μονομερώς το κόστος της παρεχόμενης υπηρεσίας, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι τόσο από τα άρθρα 3 και 5 όσο και από τα σημεία 1, στοιχεία ι' και λ', και 2, στοιχεία β' και δ', του παραρτήματος της Οδηγίας 93/13 προκύπτει ότι προς τον σκοπό αυτό έχει ουσιώδη σημασία, αφενός, αν η σύμβαση εκθέτει κατά τρόπο διαφανή τον λόγο και τρόπο μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ενδεχόμενες μεταβολές του κόστους αυτού και, αφετέρου, αν οι καταναλωτές δικαιούνται να λύσουν τη σύμβαση στην περίπτωση που το κόστος αυτό όντως τροποποιηθεί (...)].

Υπό το φως των ανωτέρω, είναι σκόπιμο να ορισθεί ότι οι προαναφερθέντες περιορισμοί πρέπει να έχουν ήδη καθορισθεί με την Οριστική Προσφορά Σύνδεσης που θα έχει αποδεχθεί ο αντισυμβαλλόμενος και, σε κάθε πε-

ρίπτωση, ότι δεν πρέπει να επιβάλλονται μονομερώς από τον διαχειριστή κατά τη χορήγηση της οριστικής σύμβασης σύνδεσης.

5. Επί του άρθρου 21

Ως προς τις ρυθμίσεις του άρθρου 21 που αφορούν τα όρια των ελάχιστων επιτρεπόμενων αποστάσεων ασφαλείας των ανεμογεννητριών μεταξύ τους, καθώς και με άλλες όμορες εγκαταστάσεις, επισημαίνεται ότι δεν υφίσταται ρύθμιση ως προς τους ήδη εγκατεστημένους σταθμούς ανεμογεννητριών ή άλλων αδειοδοτημένων προϋφιστάμενων δραστηριοτήτων και, επομένως, θα ήταν σκόπιμο η περίπτωση αυτή να διευκρινισθεί. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι σε περίπτωση τυχόν μεταβολής των όρων εγκαταστάσεών τους με τις υπό ψήφιση διατάξεις του άρθρου 21, ενδέχεται να ανακύπτει ζήτημα μονομερούς μεταβολής των συμβατικών όρων αδειοδότησης και εγκατάστασής τους, το οποίο, κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα, δεν εναρμονίζεται με τις διατάξεις των άρθρων 9 επ. του ν. 2251/1994 ούτε με την αρχή της εύλογης προστασίας της εμπιστοσύνης του θιγόμενου παραγωγού.

6. Επί του άρθρου 22

Με την προτεινόμενη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 22 προβλέπεται ότι, σε περίπτωση αμετάκλητης ακύρωσης με δικαστική απόφαση της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ή άλλης διοικητικής πράξης που απαιτείται για την έκδοση της άδειας εγκατάστασης, είναι δυνατή η επανέκδοση των εν λόγω πράξεων. Επισημαίνεται σχετικά ότι από τις διατάξεις των άρθρων 24, 26 και 28 του Συντάγματος συνάγεται ότι «(...) δεν αποκλείεται μεν η, κατ' απόκλιση από τη συνήθη διοικητική διαδικασία που προβλέπεται από τις κείμενες κανονιστικού χαρακτήρα νομοθετικές διατάξεις, θέσπιση ατομικών ρυθμίσεων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού με τυπικό νόμο, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι με τις ρυθμίσεις αυτές δεν θίγονται ατομικά δικαιώματα και δεν παραβιάζονται άλλες συνταγματικές διατάξεις ή αρχές, καθώς και οι σχετικοί ορισμοί του κοινοτικού δικαίου. Δεδομένου ότι πρόκειται πάντως για απόκλιση από την αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, η θέσπιση ατομικών ρυθμίσεων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού με τυπικό νόμο είναι δυνατή μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και επομένως, οι λόγοι προσφυγής στην διαδικασία αυτή πρέπει να προκύπτουν από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του νόμου (...)» (ΣτΕ 1567/2005) «(...) από την εισηγητική έκθεση του τυπικού αυτού νόμου και τα συνοδεύοντά αυτήν στοιχεία ή (και) από τις συζητήσεις κατά την ψήφισή του στη Βουλή ή, τέλος, από τις συντρέχουσες πραγματικές συνθήκες υπό τις οποίες καθίσταται πρόδηλη η ανάγκη ψήφισής του. Ο έλεγχος δε της απαιτούμενης α-

πό το Σύνταγμα συνδρομής των λόγων αυτών, η οποία δεν αφορά απλώς τη διαδικασία ψήφισης του νόμου, αλλά την εφαρμογή του Συντάγματος κατά την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας, υπόκειται στον οριακό έλεγχο του δικαστή» (ΣΤΕ Ολ 1847/2008, Ολ 3059/2009).

Υπό το φως των ανωτέρω, προκαλείται προβληματισμός κατά πόσον εν προκειμένω αιτιολογούνται ειδικά οι λόγοι που καθιστούν αναγκαία την επανέκδοση των ακυρωθειςών πράξεων.

7. Επί του άρθρου 24

Με το άρθρο 24 παρέχεται η δυνατότητα μετατόπισης ενός έργου Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. σε νέα θέση μετά την έγκρισή του, χωρίς, όμως, να υφίσταται πρόβλεψη σχετικά με την αναγκαιότητα έγκρισης νέων περιβαλλοντικών όρων. Όπως αναφέρεται ανωτέρω, έχει κριθεί συναφώς ότι, σε περίπτωση κατά την οποία προϋφιστάμενα του Ειδικού Πλαισίου για τις Α.Π.Ε. περιφερειακά χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια έρχονται σε αντίθεση προς το περιεχόμενο και τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, υπερσχύουν οι κατευθύνσεις και ρυθμίσεις οι οποίες εισάγονται με το Ειδικό Πλαίσιο, προς τις οποίες πρέπει να εναρμονίζονται τα εν λόγω σχέδια, τροποποιούμενα αναλόγως, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονότος ότι το Ειδικό Πλαίσιο είναι μεταγενέστερο και αφορά ειδικά τις Α.Π.Ε. Σε κάθε περίπτωση, παρέχεται η δυνατότητα χωροθέτησης έργων Α.Π.Ε. με άμεση εφαρμογή του Ειδικού Πλαισίου και πριν από την εναρμόνιση προς αυτό προϋφιστάμενων χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων (βλ. ΣΤΕ 1343/2019, 1724- 1723/2018, πρβλ. ΣΤΕ 47/2018, σκ. 24).

8. Επί του άρθρου 43

Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 43, επιτρέπεται η εγκατάσταση αιολικών σταθμών, φωτοβολταϊκών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και των συνοδών έργων σε απόσταση μεγαλύτερη των διακοσίων μέτρων από τα όρια της ανώτατης στάθμης φυσικών ή τεχνητών ταμιευτηρίων πόσιμου νερού, συμπεριλαμβανομένων των λιμνών Μαραθώνα, Σταμάτης, Υλίκης, Παραλίμνης, Μόρνου και Ευήνου, καθώς και σε απόσταση μεγαλύτερη των είκοσι μέτρων από τον άξονα των κλειστών ή πενήντα μέτρων από τον άξονα των ανοιχτών αγωγών μεταφοράς των ανωτέρω ταμιευτήρων. Με τη διάταξη της παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η κατ' εξαίρεση εκτέλεση έργων Α.Π.Ε. και των συνοδών έργων από τους παρόχους υπηρεσιών ύδατος κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 3 της υπό στοιχεία οικ. 135275/19.05.2017 (Β' 1751) απόφασης της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων σε

προστατευόμενες από υγειονομικές διατάξεις περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των κλειστών και ανοιχτών αγωγών μεταφοράς των φυσικών νερών των λιμνών Μαραθώνα, Υλίκης, Παραλίμνης, Σταμάτας και Μόρνου.

Σύμφωνα με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, απαιτείται συνετή και ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων βάσει των αρχών της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης κατά το άρθρο 191 ΣΛΕΕ, καθώς και η ενσωμάτωση της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική, η ενεργειακή, η περιφερειακή και η τουριστική πολιτική και η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων (βλ. Προοίμιο της Οδηγίας), με σκοπό να αποτραπεί η περαιτέρω επιδείνωση των υδάτινων οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υδροτόπων που εξαρτώνται άμεσα από αυτά και να προωθηθεί η βιώσιμη χρήση του νερού βάσει μακροπρόθεσμης προστασίας των διαθέσιμων υδάτινων πόρων (άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας).

Η Οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με τον ν. 3199/2003, ο οποίος ρυθμίζει τα ζητήματα σχετικά με τη διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας. Με τις διατάξεις του προβλέπεται ότι η εκτέλεση έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται στο πλαίσιο σχεδιασμού και προγραμματισμού που έχει εγκριθεί κατά νόμο. Μέχρι την έγκριση του σχετικού Σχεδίου Διαχείρισης και Προγράμματος Μέτρων κατά τις διατάξεις του ν. 3199/2003, η εκτέλεση των έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων είναι επιτρεπτή εφόσον εντάσσεται σε προγραμματισμό που έχει εγκριθεί κατά τον προγενέστερο ν. 1739/1997 (βλ. ΣτΕ 1549/2015, 1055/2012, 1125/2008, βλ. εκτενέστερα σε Ν. Σεκέρογλου/Α. Σακελλαροπούλου, Η βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων, Σεπτέμβριος 2009, σε www.nomosphysis.org.gr).

Με το π.δ. 51/2007 «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ» τέθηκαν οι ειδικότεροι περιβαλλοντικοί στόχοι και ρυθμίσεις για τον έλεγχο των πηγών ρύπανσης, ενώ με την απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων 706/2010 (ΦΕΚ Β΄ 1383), εγκρίθηκαν τα σχέδια διαχείρισης υδατικών διαμερισμάτων. Σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, «(...) Με τις ως άνω διατάξεις του ν. 3199/2003, επαναλαμβάνεται ο κανόνας, ο οποίος είχε επιβληθεί αρχικά με τον ν. 1739/1987, ότι η εκτέλεση έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνο στο πλαίσιο σχεδιασμού και προγραμματισμού που έχει εγκριθεί κατά νόμο. Και ναι μεν ορίζεται με τον νεότερο αυτό νόμο, μεταβατική περίοδος για την εφαρμογή των διατάξεών του που αφορούν τα Σχέδια

Διαχείρισης και Προγράμματα Μέτρων, ως προς τα οποία τάσσεται στη Διοίκηση προθεσμία έως το Δεκέμβριο του 2009 για την έγκριση του πρώτου Σχεδίου Διαχείρισης και του πρώτου Προγράμματος Μέτρων, δεν προβλέπεται, όμως, αναστολή της εφαρμογής ή με οποιοδήποτε τρόπο άρση του παραπάνω κανόνα κατά το μεταβατικό αυτό διάστημα, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν θα ήταν επιτρεπτή κατά το Σύνταγμα και τους κανόνες του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η κατάργηση, έστω και προσωρινά, του κανόνα αυτού, ο οποίος, όπως αναφέρεται σε προηγούμενη σκέψη, θεσπίσθηκε ενόψει της συνταγματικής επιταγής για τη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και επιβάλλεται με την ήδη ισχύουσα οδηγία 2000/60/ΕΚ. Επομένως, μέχρι την έγκριση σχετικού Σχεδίου Διαχείρισης και Προγράμματος Μέτρων κατά τις διατάξεις του ν. 3199/2003, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων είναι επιτρεπτή μόνον αν εντάσσεται σε προγραμματισμό που έχει εγκριθεί κατά τον προγενέστερο ν. 1739/1997 (...)» (ΣτΕ 1549/2015, 1125/2008 κ.ά.).

Όπως έχει δηλαδή κριθεί, κατά την έννοια των διατάξεων των ν. 1739/1987 και 3199/2003, ερμηνευμένων υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, η χρήση των υδάτων υπόκειται στις αρχές και τους περιορισμούς που συνθέτουν τη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων, οι οποίοι αποτελούν ουσιώδες στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος (ΣτΕ 2603/2000, 1055/2012). Σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης, κατά τον προγραμματισμό της διαχείρισης των υδατικών πόρων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ποσότητα των διαθέσιμων αποθεμάτων και η ολοκληρωμένη χρησιμοποίηση των υδάτων. Δεδομένης της αλληλεξάρτησης των υδάτων με τα υδάτινα οικοσυστήματα και τους υδροτόπους, η βιώσιμη διαχείριση πρέπει να περιλαμβάνει και την εκτίμηση και αξιολόγηση της συγκεκριμένης διαχείρισης σε σχέση με την ποιότητα και ποσότητα του υδάτινου οικοσυστήματος που αυτή επηρεάζει (βλ. ΣτΕ 4590/2011, 1055/2012 σε Περιβάλλον & Δίκαιο 4/2012, σελ. 70 επ.).

Ως εκ τούτου, η προτεινόμενη εγκατάσταση αιολικών σταθμών, φωτοβολταϊκών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και των συνοδών έργων, καθώς και η κατ' εξαίρεση εκτέλεση έργων Α.Π.Ε. από παρόχους υπηρεσιών ύδατος, θα πρέπει να εκτελείται στο πλαίσιο των εγκριθέντων προγραμμάτων αξιοποίησης υδατικών πόρων, στα οποία είναι σκόπιμο να γίνεται αναφορά στο υπό ψήφιση άρθρο 43.

9. Επί του άρθρου 49

Με τις διατάξεις του παρόντος προτείνεται η τροποποίηση του άρθρου 45 του ν. 998/1979 και καθορίζονται οι επιτρεπτές επεμβάσεις σε δάση, δασι-

κές εκτάσεις και στις δημόσιες εκτάσεις των περιπτώσεων α' και β' της παρ. 5 του άρθρου 3 του ν. 998/1979.

Οι προβλεπόμενες στις διατάξεις του υπό ψήφιση άρθρου επεμβάσεις σε δάση, δασικές εκτάσεις ή δημόσιες εκτάσεις διενεργούνται, εφόσον προβλέπονται από το ειδικό καθεστώς προστασίας των ως άνω περιοχών, και υπό την τήρηση των ειδικότερων όρων και προϋποθέσεων των προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων που διαγράφουν το πλαίσιο προστασίας τους ή σύμφωνα με τα ειδικά χωρικά σχέδια που έχουν εκπονηθεί για τις ανωτέρω εκτάσεις, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις τους. Ειδικώς «(...) τα δασικά οικοσυστήματα υπάγονται σε αυστηρό προστατευτικό καθεστώς, προς το σκοπό της διαφύλαξης της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης της κατά προορισμό χρήσης τους, η οποία καθορίζεται ευθέως εκ του Συντάγματος (...). Παρέχεται, ωστόσο, στο νομοθέτη η δυνατότητα να επιτρέψει, κατ' εξαίρεση, την αλλοίωση της μορφής τους, εφόσον συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, υπό τον όρο, πάντως, ότι, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, κρίνεται προηγουμένως από τα αρμόδια όργανα ότι η θυσία της δασικής βλάστησης είναι πράγματι επιβεβλημένη και δεν υπερβαίνει το απολύτως αναγκαίο μέτρο για την ικανοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος (...)» (ΣτΕ Ολομ. 710/2020, Ολομ. 2153/2015 κ.ά.). Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 24 παρ. 1, 106 παρ. 1 και 22 παρ. 1 του Συντάγματος προκύπτει ότι ο συντακτικός νομοθέτης, σταθμίζοντας, αφενός, την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και, αφετέρου, άλλους παράγοντες αναγόμενους στο γενικότερο εθνικό και δημόσιο συμφέρον, όπως εκείνους που σχετίζονται με την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, την αξιοποίηση του εθνικού πλούτου και την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, επιτάσσει τον συγκεκριισμό των σκοπών αυτών, κατά τρόπο που θα διασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΣτΕ Ολομ. 3219/2010, 613/2002). Ειδικότερα ως προς το ζήτημα της εγκατάστασης σταθμών ηλεκτροπαραγωγής από Α.Π.Ε. και των συνοδών έργων, η σχετική εγκριτική απόφαση πρέπει να αιτιολογείται ειδικά, με κριτήρια αναφερόμενα τόσο στην ιδιαίτερη σημασία του έργου όσο και στους όρους και περιορισμούς υπό τους οποίους είναι επιτρεπτή η εκτέλεση του σχετικού έργου, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τον περιορισμό της βλάβης της δασικής βλάστησης [ΣτΕ Ολομ. 2499/2012 σε ΝοΒ 2012 σελ. 1834 επ. «(...) Οι διατάξεις αυτές, κατά την έννοια των οποίων η επέμβαση περιορίζεται στα τμήματα μόνο της εκτάσεως που είναι αναγκαία για την εγκατάσταση των ανεμογεννητριών και των συνοδών έργων, η δε υπόλοιπη έκταση διατίθεται για την πραγματοποίηση του σκοπού τους, είναι συνταγματικά ανεκτές, κατά το μέρος που επιτρέπουν την επέμβαση αυτή, ε-

νόψει της κατά τα ήδη εκτεθέντα εξαιρετικής σημασίας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και ειδικότερα τη διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας και κυρίως την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, που αποτελεί αντικείμενο διεθνούς δεσμεύσεως της χώρας και ζήτημα έντονου κοινοτικού ενδιαφέροντος, σε συνδυασμό με το χαρακτήρα της άδειας επέμβασης, η οποία δεν συνεπάγεται μεταβολή του νομικού χαρακτήρα της αναδασωτέας εκτάσεως, αλλά μόνο προσωρινή δυνατότητα επεμβάσεως για την άσκηση συγκεκριμένης δραστηριότητας, με την υποχρέωση αποκαταστάσεως του δασικού χαρακτήρα της εκτάσεως, μετά την παύση λειτουργίας της δραστηριότητας, διατηρουμένου του προστατευτικού χαρακτήρα της αναδασώσεως. Ενόψει, πάντως, του εξαιρετικού χαρακτήρα της επεμβάσεως στις περιπτώσεις αυτές, η σχετική εγκριτική απόφαση πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, με κριτήρια αναφερόμενα τόσο στην ιδιαίτερη σημασία του έργου, ασυνδέτως προς την επιδίωξη αποδοτικότερης για το φορέα οικονομικής εκμετάλλευσης, όσο και στην αναγκαιότητα εκτέλεσής του με γνώμονα αφενός την ανάγκη προστασίας του δασικού οικοσυστήματος και αφετέρου την εξυπηρέτηση του δημόσιου σκοπού στον οποίο αποβλέπει το έργο (...).» Βλ., επίσης, Θ. Ζιάμου, Η νεότερη περιβαλλοντική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας: Στην υπηρεσία του Περιβάλλοντος ή της Ανάπτυξης, σε ΔιΔικ 2021 σελ. 200 επ.].

10. Επί του άρθρου 66

Στην παρ. 12 του άρθρου 132 του ν. 4001/2011, όπως τροποποιείται διά του παρόντος, γίνεται αναφορά στις περιπτώσεις (α), (β), (δ) και (ε) της παρ. 10 του άρθρου 132, ενώ πρόκειται περί των περιπτώσεων (α), (β), (δ) και (ε) της παρ. 11 του εν λόγω άρθρου.

11. Επί των άρθρων 90 και 91

Με τις προτεινόμενες διατάξεις του Μέρους Δ' του νομοσχεδίου θεσπίζεται πλαίσιο το οποίο εφαρμόζεται αποκλειστικά στη χωροθέτηση, αδειοδότηση, εγκατάσταση και λειτουργία μέχρι δέκα (10) Πιλοτικών Θαλάσσιων Πλωτών Φωτοβολταϊκών Σταθμών, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης γενικής ή ειδικής διάταξης (άρθρο 90 παρ. 1 και 2).

Οι Πιλοτικοί Θαλάσσιοι Πλωτοί Φωτοβολταϊκοί Σταθμοί (Π.Θ.Π.Φ.Σ.) απαλλάσσονται από: α) την υποχρέωση λήψης Βεβαίωσης Παραγωγού ή Βεβαίωσης Ειδικών Έργων, β) περιβαλλοντική αδειοδότηση και λήψη Πρότυπων Περιβαλλοντικών δεσμεύσεων, και γ) την υποχρέωση έκδοσης οικοδομικής άδειας (άρθρο 91 παρ. 1). Κατά παρέκκλιση κάθε άλλης γενικής ή ειδικής διάταξης, η χωροθέτηση Π.Θ.Π.Φ.Σ. επιτρέπεται και στις Ζώνες Προστασίας και

Διαχείρισης, όπως αυτές ορίζονται στις παρ. 4β, 4γ και 4δ του άρθρου 19 του ν. 1650/1986, χωρίς να απαιτούνται περιβαλλοντική αδειοδότηση και λήψη Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων, εφόσον δεν παραβιάσσεται η ακεραιότητα της προστατευόμενης περιοχής (άρθρο 91 παρ. 7).

Βασικά νομοθετήματα για τη θαλάσσια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανάπτυξη έργων Α.Π.Ε. επί υδάτινων επιφανειών αποτελούν η Οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική (Οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17.06.2009, περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον), η οποία καθιέρωσε πλαίσιο βάσει του οποίου τα κράτη μέλη έπρεπε να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να επιτύχουν ή να διατηρήσουν καλή περιβαλλοντική κατάσταση για το θαλάσσιο περιβάλλον το αργότερο έως το έτος 2020, και η Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23.07.2014, περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, η οποία καθόρισε πλαίσιο θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των θαλάσσιων οικονομιών και των θαλάσσιων περιοχών, και τη βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, και προέβλεψε την εκπόνηση και εφαρμογή θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού από τα κράτη μέλη.

Η Οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον ν. 3983/2011, και η Οδηγία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, με τον ν. 4546/2018, οι οποίοι έχουν τροποποιηθεί, κυρίως, από τον ν. 4759/2020, περί εκσυγχρονισμού της χωροταξικής και πολεοδομικής νομοθεσίας και άλλων διατάξεων. Από τη χώρα μας είχε ήδη κυρωθεί η Σύμβαση της Βαρκελώνης, ειδικότερα δε το Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών ή περιοχών της Μεσογείου (βλ. ν. 855 της 23/23.12.1978, περί κυρώσεως της Σύμβασης μετά του Παραρτήματος και των Πρωτοκόλλων της, ν. 1634 της 18/18.7.86, περί κυρώσεως των πρωτοκόλλων 1980 «Για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές» και 1982 «Περί των ειδικά προστατευομένων περιοχών της Μεσογείου», και ν. 3022/2002, περί κυρώσεως των τροποποιήσεων της Σύμβασης της Βαρκελώνης και των τροποποιήσεων του Πρωτοκόλλου του 1980), η υπογραφή του οποίου και εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης εγκρίθηκε με απόφαση του Συμβουλίου, της 04.12.2008.

Σε κανονιστικό επίπεδο, όσον αφορά την εφαρμογή της Οδηγίας για τη θαλάσσια στρατηγική έχουν εκδοθεί ορισμένες αποφάσεις, όπως, περί παρακολούθησης για τη συνεχή εκτίμηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων [αρ. οικ. 126635 (ΦΕΚ Β' 3799/25.11.2016)], η οποία αντικαταστάθηκε πρόσφατα [αρ. ΥΠΕΝ/ΔΠΔΥΠ/661/5 (ΦΕΚ Β'

325/01.02.2022)], περί εγκρίσεως προγραμμάτων μέτρων για την επίτευξη ή τη διατήρηση καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στα θαλάσσια ύδατα, με ρυθμίσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας, την ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού, τη διατήρηση των υδρογραφικών συνθηκών κ.λπ. [αρ. οικ. 142569 (ΦΕΚ Β' 4728/29.12.2017)], περί εγκρίσεως περιβαλλοντικών στόχων και δεικτών για τα θαλάσσια ύδατα [αρ. οικ. 1175 (ΦΕΚ Β' 2939/02/11/2012)], περί διαδικασίας ενημέρωσης του κοινού και δημόσιας διαβούλευσης για τα στοιχεία των θαλάσσιων στρατηγικών [αρ. οικ. 1002 (ΦΕΚ Β' 2377/27.8.2012)], περί λειτουργίας της Εθνικής Επιτροπής Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Στρατηγικής (ΕΕΘΠΕΣ) [αρ. οικ. 160182 (ΦΕΚ Β' 3186/30/12/2011)], η οποία καταργήθηκε με το άρθρο 138 του ν. 4759/2020, και ορισμού αρμόδιων φορέων για την παρακολούθηση της ποιότητας των θαλάσσιων υδάτων και των υποχρεώσεών τους [αρ. οικ. 126856 (ΦΕΚ Β' 11/ 11.1.2017)].

Υπό το ανωτέρω καθεστώς, το ισχύον σύστημα σχεδιασμού για τον θαλάσσιο χώρο περιλαμβάνει: α) την Εθνική Χωρική Στρατηγική για τον Θαλάσσιο Χώρο, η οποία αποτελεί μέρος της εθνικής χωρικής στρατηγικής του άρθρου 3 παρ. 1 του ν. 4447/2016, και β) τα Θαλάσσια Χωροταξικά Σχέδια του ν. 4546/2018 [άρθρο 5 παρ. 2 β) και 6 παρ. 4], τα οποία έχουν μετονομαστεί σε Θαλάσσια Χωροταξικά Πλαίσια και ανήκουν στο δεύτερο (περιφερειακό) επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού (άρθρο 2 παρ. 1 α) του ν. 4447/2016 και 6 παρ. 4 του ν. 4546/2018). Τα Θαλάσσια Χωροταξικά Σχέδια αναφέρονται σε θαλάσσιες χωρικές ενότητες, οι οποίες μπορεί να είναι υποπεριφερειακής, περιφερειακής ή διαπεριφερειακής κλίμακας, όπως ειδικότερα καθορίζονται από την εθνική χωρική στρατηγική για τον θαλάσσιο χώρο, ελλείψει της οποίας ο καθορισμός χωρικών ενοτήτων για την εκπόνηση θαλάσσιων χωροταξικών πλαισίων γίνεται με υπουργική απόφαση (βλ. Δ. Μέλισσα, Πλωτά Αιολικά Πάρκα, 2021, σελ. 22, 25-26).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός έργων υπεράκτιων Α.Π.Ε. απαιτείται ενόψει της εναρμόνισης των διαφόρων χρήσεων που υφίστανται ή μπορούν να αναπτύσσονται στον θαλάσσιο χώρο. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχει σχεδιασθεί στρατηγική για την αξιοποίηση του δυναμικού των υπεράκτιων Α.Π.Ε. (βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Μια Στρατηγική της ΕΕ για την αξιοποίηση του δυναμικού των υπεράκτιων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για ένα κλιματικά ουδέτερο μέλλον, Βρυξέλλες, 19.11.2020 Com(2020) 741 Final (Swd(2020) 273 Final)), με στόχο να καταστούν οι υπεράκτιες Α.Π.Ε. βασική συνιστώσα του ενεργειακού συστήματος της Ευρώπης έως το 2050, υπό ένα μακρο-

πρόθεσμο πλαίσιο, το οποίο θα προάγει την υγιή συνύπαρξη μεταξύ υπεράκτιων εγκαταστάσεων και άλλων χρήσεων του θαλάσσιου χώρου, θα συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, και θα παρέχει στις αλιευτικές κοινότητες τη δυνατότητα να ακμάσουν (σημ. 1 της ως άνω Ανακοίνωσης). Στην ανωτέρω Ανακοίνωση επισημαίνεται το ελπιδοφόρο αλλά και το πρώιμο του σταδίου ανάπτυξης πλωτών φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων, οι οποίες έχουν ήδη εγκατασταθεί σε περικόλιστα ύδατα, αλλά στη θάλασσα βρίσκονται κυρίως σε στάδιο έρευνας και επίδειξης, με εγκατεστημένη ισχύ, κατά τον χρόνο έκδοσης της Ανακοίνωσης, μόνο 17 kW (σημ. 2 και 4.5 της Ανακοίνωσης).

Υπό το φως των ανωτέρω, η αύξηση της εγκατεστημένης δραστηριότητας από υπεράκτιες Α.Π.Ε. εν γένει απαιτεί την εκπόνηση από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές μακροπρόθεσμων σχεδίων ανάπτυξης, όπου θα αξιολογείται η περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα των έργων, η συνύπαρξη με άλλες δραστηριότητες, όπως αλιεία, υδατοκαλλιέργεια, ναυτιλία, τουρισμός και άμυνα, και η αποδοχή του κοινού. Κρίσιμη είναι η συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία και την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιλογή τοποθεσίας συμβατής με την προστασία της βιοποικιλότητας). Τη ανωτέρω ανάγκη εκπληροί ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, ως «ουσιαστικό και καθιερωμένο εργαλείο πρόβλεψης αλλαγών, πρόληψης και μετριασμού συγκρούσεων μεταξύ των προτεραιοτήτων πολιτικής», το οποίο «παράλληλα δημιουργεί συνέργειες μεταξύ των οικονομικών τομέων» (σημ. 4.1 της ως άνω Ανακοίνωσης, όπου αναφέρονται ως σημαντικότερα μέσα περιβαλλοντικής πολιτικής: οι οδηγίες για τα ενδιαίτηματα και τα πτηνά, η οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική, η οδηγία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, η κοινή αλιευτική πολιτική, η στρατηγική περιβαλλοντική αξιολόγηση (ΣΠΕ), η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), η οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ), η σύμβαση του Aarhus, καθώς και η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα και το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία). Δοθέντος, επίσης, ότι πλωτά φωτοβολταϊκά έχουν αναπτυχθεί κυρίως σε φυσικά και τεχνητά ενδοχωρικά υδατικά συστήματα, ως προς τα παραλλήλως εφαρμοζόμενα καθεστώτα προστασίας διευκρινίζεται ότι όσον αφορά τη βιώσιμη διαχείριση των εσωτερικών (επιφανειακά, μεταβατικά και παράκτια ύδατα) υδάτων, εφαρμόζεται και η Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23.10.2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, η οποία έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο με τον ν. 3199/2003 περί προστασίας και διαχείρισης των υδάτων.

Ειδικότερα επισημαίνεται το νομικό καθεστώς της προστασίας και διαχείρισης των τόπων Natura 2000 δυνάμει του άρθρου 6 της Οδηγίας για τους οικοτόπους (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21.05.1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας), το οποίο καθιερώνει την εφαρμογή δύο ειδών μέτρων: το πρώτο, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 6, αφορά τη διατήρηση και διαχείριση όλων των προστατευόμενων τόπων, σε σταθερή βάση, ενώ το δεύτερο, των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 6, ορίζει διαδικασία εκτίμησης και αδειοδότησης για σχέδια και έργα που είναι πιθανό να έχουν αρνητικές επιπτώσεις σε τόπους Natura 2000.

Κατά το πρώτο μέτρο, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίζουν θετικά μέτρα διατήρησης αντίστοιχα προς τις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων οικοτόπων και των ειδών που απαντούν στους προστατευόμενους τόπους, και να θεσπίζουν μέτρα, ώστε να αποφεύγεται οποιαδήποτε υποβάθμιση των τύπων οικοτόπων ή σημαντική όχληση με επιπτώσεις επί των ειδών. Προς τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θέτουν σαφείς στόχους διατήρησης για κάθε τόπο Natura 2000, βάσει της κατάστασης διατήρησης και των οικολογικών απαιτήσεων των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος (Ανακοίνωση της Επιτροπής «Διαχείριση των τόπων του δικτύου Natura 2000, Οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους», C(2018) 7621 final, Βρυξέλλες, 21.11.2018, σημ. 2 και 3, Ανακοίνωση της Επιτροπής «Εκτίμηση σχεδίων και έργων σε σχέση με τόπους Natura 2000 — Μεθοδολογική καθοδήγηση σχετικά με το άρθρο 6 παράγραφοι 3 και 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους», Βρυξέλλες, 28.9.2021 C(2021) 6913 final, σημ. 2.2, Ανακοίνωση της Επιτροπής, Έγγραφο καθοδήγησης για τα έργα αιολικής ενέργειας και τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία της φύσης, Βρυξέλλες, 18.11.2020 C(2020) 7730 final, σημ. 2.2.2.).

Μολονότι τα έργα ενεργειακών υποδομών δεν συνιστούν, συνήθως, σοβαρή απειλή για τη βιοποικιλότητα, απαιτείται, κατά περίπτωση, εξέταση των συναφών ζητημάτων (Ανακοίνωση της Επιτροπής «Υποδομές μεταφοράς ενέργειας και νομοθεσία της ΕΕ για το φυσικό περιβάλλον», 2018/C 213/02, σημ. 3.1). Οι επιπτώσεις των πλωτών φωτοβολταϊκών μονάδων διαφέρουν των χερσαίων. Μεταξύ των παραγόντων που πρέπει να αξιολογηθούν έγκαιρα αναφέρονται οι δυνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, περιλαμβανομένων των υδάτινων οικοσυστημάτων, η όχληση των ειδών, μεταβολές στα χαρακτηριστικά του νερού, η σκίαση και εμποδία στη φωτοσύνθε-

ση, η οπτική όχληση, ο υποβιβασμός του τοπίου, η τυχαία απελευθέρωση χημικών ή άλλων ουσιών που χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση και τον καθαρισμό των μονάδων, αλλά και θετικά στοιχεία, όπως η μείωση της εξάτμισης του νερού (ενδεικτικά, βλ. Μελέτη «Where Sun Meets Water. Floating Solar Handbook for Practitioners», Solar Energy Research Institute of Singapore (SERIS), International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2019).

Εξ άλλου, δοθέντος ότι η Οδηγία για τους οικοτόπους δεν αποκλείει εκ των προτέρων πραγματοποίηση έργων Α.Π.Ε. εντός ή πλησίον τόπων Natura 2000, οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας θεσπίζουν διαδικασία εκτίμησης και αδειοδότησης για την κατά περίπτωση αξιολόγηση σχεδίων ή έργων που θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σε έναν ή περισσότερους τόπους Natura 2000. Διαδικασία που εφαρμόζεται όχι μόνο στα σχέδια ή τα έργα εντός τόπου Natura 2000, αλλά και σε σχέδια που πραγματοποιούνται εκτός αυτού, εφόσον δύνανται να έχουν επιπτώσεις στον εν λόγω τόπο. Υποχρέωση των αρμόδιων εθνικών αρχών κατά τη σχετική διαδικασία αδειοδότησης των σχεδίων ή έργων είναι να εξασφαλίσουν τη διενέργεια δέουσας εκτίμησης όσον αφορά τις σημαντικές επιπτώσεις που προκύπτουν εξ αυτών. Η ως άνω υποχρέωση εκτείνεται σε τρία βασικά στάδια, με πρώτο, τον έλεγχο, προκειμένου να διαπιστωθεί άμεση σύνδεση ή αναγκαιότητα του σχεδίου ή έργου ως προς τη διαχείριση του προστατευόμενου τόπου ή πιθανότητα σημαντικής επιρροής αυτού, δεύτερο, τη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησης του τόπου, και, τρίτο, εφαρμογή τυχόν παρεκκλίσεων, δυνάμει της παραγράφου 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας (αποδεδειγμένη έλλειψη εναλλακτικών λύσεων και ύπαρξη επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος για την πραγματοποίηση του έργου, οπότε, όμως, απαιτείται λήψη επαρκών αντισταθμιστικών μέτρων για την εξασφάλιση της συνολικής συνοχής του δικτύου Natura 2000) (σημ. 7 2.1 του ως άνω Εγγράφου καθοδήγησης περί υποδομών μεταφοράς ενέργειας, σημ. 3 της ως άνω Μεθοδολογικής καθοδήγησης και σημ. 2.2.3. του ως άνω Εγγράφου καθοδήγησης για τα έργα αιολικής ενέργειας).

Κατά την Οδηγία για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, τα παράκτια κράτη μέλη υποβάλλουν εθνικά θαλάσσια χωροταξικά σχέδια στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέχρι την 31.03.2021, τα οποία υπόκεινται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση, βάσει της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, και σε πρόσθετες εκτιμήσεις, κατά τις Οδηγίες για τα ενδιαιτήματα και τα πτηνά, προς δια-

σφάλιση των προστατευόμενων τόπων και ειδών του δικτύου Natura 2000. «Οι εν λόγω διαδικασίες θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι δυνητικές αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον αποφεύγονται και περιορίζονται σε πολύ πρώιμο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού». Εξ άλλου, αναπόσπαστο μέρος των περιβαλλοντικών εκτιμήσεων του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού αποτελεί η δημόσια διαβούλευση επ' αυτών, προκειμένου να συνεισφέρονται στην εν λόγω διαδικασία οι θέσεις όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων «προδραστικά» (proactively) (σημ. 4.1 της ως άνω Ανακοίνωσης για την αξιοποίηση του δυναμικού των υπεράκτιων Α.Π.Ε.).

Η χώρα μας δεν έχει ακόμη εγκρίνει εθνικό θαλάσσιο χωροταξικό σχέδιο. Ρυθμίζει σχετικά θέματα, κατά περίπτωση, μέσω ειδικών χωροταξικών πλαισίων που διέπουν ορισμένες οικονομικές δραστηριότητες στον θαλάσσιο χώρο (βλ. European MSP Platform, Maritime Spatial Planning, Greece, updated 22.02.2022, σελ. 4). Εν προκειμένω τυγχάνει εφαρμογής, ιδίως, το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., το οποίο, στο άρθρο του 17, περιλαμβάνει κριτήρια χωροθέτησης εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας και ορίζει ως ζώνες αποκλεισμού: α) τα κηρυγμένα διατηρητέα μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, άλλα μνημεία μείζονος σημασίας του άρθρου 50 παρ. 5 περ. ββ' του ν. 3028/2002, καθώς και τις οριοθετημένες αρχαιολογικές ζώνες προστασίας Α', κατά τις διατάξεις του άρθρου 91 του ν. 1892/1990 ή του ν. 3028/2002, β) τις περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και του τοπίου, κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986, γ) τους πυρήνες των Εθνικών Δρυμών, τα κηρυγμένα μνημεία της φύσης και τα αισθητικά δάση που δεν περιλαμβάνονται στις περιοχές της προηγούμενης περίπτωσης β', δ) τους οικοτόπους προτεραιότητας περιοχών της επικράτειας που ενταχθεί στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας του δικτύου Natura 2000 (βλ. και άρθρο 7 του ν. 3468/2006 για την εγκατάσταση και λειτουργία έργων Α.Π.Ε. σε δάση ή δασικές εκτάσεις, σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 58 του ν. 998/1979 και 13 του ν. 1734/1987, και σε αιγιαλό, παραλία, θάλασσα ή σε πυθμένα της, εφόσον έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα χρήσης τους, σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 2971/2001).

Υπό το φως των ανωτέρω, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Κατά το ισχύον δίκαιο, η κατανομή και εναρμόνιση των διαφόρων χρήσεων στη θάλασσα προβλέπεται να γίνεται μέσω των επί μέρους θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων, για την εκπόνηση των οποίων απαιτείται η σύνταξη Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (βλ. άρθρο 6 του ν.

4546/2018). Η εγκατάσταση ή επέκταση σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. υπόκειται καταρχήν σε αδειοδοτική διαδικασία, η οποία περιλαμβάνει έγκριση περιβαλλοντικών όρων (άρθρο 8 του ν. 3468/2006).

Η εκπόνηση χωροταξικών σχεδίων εν προκειμένω υπηρετεί τον στόχο της αύξησης της διείσδυσης των Α.Π.Ε. στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας υπό συνθήκες διαφάνειας, ασφάλειας και βεβαιότητας δικαίου, παράλληλα με την προστασία των ευάλωτων θαλάσσιων οικοσυστημάτων, όπως προβλέπεται από το οικείο θεσμικό πλαίσιο (βλ. ιδίως Οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική και Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιοποικιλότητα). Δοθέντων των στοιχείων που συνεκτιμώνται κατά την κατάρτιση των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων, αναπτυξιακή πολιτική της χώρας, δυνατότητες χωρικού σχεδιασμού κ.λπ., και της προβλεπόμενης υποβολής τους σε διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης, κατά την οποία διενεργείται δημόσια διαβούλευση (άρθρα 6 παρ. 6 και 8 του ν. 4546/2018), δεν είναι σαφές αν και πως θα αναπληρωθούν αυτές οι ελλείψεις κατά τη χωροθέτηση των πλωτών φωτοβολταϊκών σταθμών, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης γενικής ή ειδικής διάταξης. Ενόψει των διακυβευομένων, προβληματισμός αναπτύσσεται ως προς το αν ο «πilotικός» χαρακτήρας μίας τέτοιας επένδυσης, για την έννοια και τις τυχόν περαιτέρω έννομες συνέπειες του οποίου δεν αναφέρεται κάτι ειδικότερο, πέραν της εφαρμογής ενός εξαιρετικού καθεστώτος, μπορεί να δικαιολογήσει την εφαρμογή του εξαιρετικού αυτού καθεστώτος. Εξ άλλου, την εμπεριστατωμένη αξιολόγηση των ρυθμίσεων θα εξυπηρετούσε η παροχή πληροφοριών, πέραν του χαρακτηρισμού των έργων ως pilotικών, ως προς τη μεθοδολογία εκτίμησης όσον αφορά τον προτεινόμενο αριθμό τους μέχρι δέκα (10) (π.χ., στοιχεία ως προς τη διαθεσιμότητα υδάτινων και χερσαίων εκτάσεων ενόψει οικονομικής βιωσιμότητας έργων και λόγω παραμέτρων αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων κ.λπ.).

Περαιτέρω προβληματισμό δημιουργεί η εξαίρεση των pilotικών πλωτών φωτοβολταϊκών πάρκων από περιβαλλοντική αδειοδότηση, υπό το φως, ιδίως, της θεσπιζόμενης διά του παρόντος δυνατότητας να χωροθετούνται σε προστατευόμενες περιοχές, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης. Κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, τα ευπαθή οικοσυστήματα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται οι ακτές και τα μικρά νησιά (Π.Ε. 536/2002), έχουν ανάγκη αυξημένης προστασίας (ΣτΕ 2537/96). Δημόσια ή ιδιωτική πρωτοβουλία για ανάπτυξη των νησιών επιτρέπεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και οφείλει να προστατεύει πρωτίστως το περιβάλλον

και να μην παραβιάζει τη φέρουσα ικανότητά τους (ΣΤΕ 1588/1999). Επιπλέον, οι επεμβάσεις δεν πρέπει να αναιρούν τον δημόσιο κοινόχρηστο χαρακτήρα του αιγιαλού και πρέπει να είναι συμβατές με άλλες νόμιμες χρήσεις (βλ. Δ. Μέλισσα, όπ. π., σελ. 32-34, και 37).

Προβληματική πιθανώς να αποδειχθεί η εφαρμογή του πλαισίου ιδίως στις προστατευόμενες περιοχές για τις οποίες δεν έχουν καθορισθεί στόχοι διατήρησης, δοθέντος ότι οι επιπτώσεις των έργων Α.Π.Ε. εκτιμώνται βάσει αυτών των στόχων. Σχετικά αναφέρεται, επίσης, ότι, μολονότι η εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών δεν είναι υποχρεωτική, σε περίπτωση που υφίστανται, παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες ως προς το προστατευτέο αντικείμενο και τυχόν μέτρα διατήρησής του (βλ. σημ. 2.2.2. της ως άνω Ανακοίνωσης για την αξιοποίηση του δυναμικού των υπεράκτιων Α.Π.Ε.). Εφόσον πιθανολογούνται επιπτώσεις σε προστατευόμενες περιοχές και είδη, απαιτείται διενέργεια δέουσας εκτίμησης, η οποία περιλαμβάνει συλλογή πληροφοριών, αξιολόγηση των επιπτώσεων βάσει των στόχων διατήρησης, διαπίστωση αρνητικού χαρακτήρα επιπτώσεων και εξέταση μέτρων μετριασμού (σημ. 3.2 της ως άνω Μεθοδολογικής καθοδήγησης). «Το αποτέλεσμα της δέουσας εκτίμησης και τα συμπεράσματα της έκθεσης θα πρέπει να αποτελούν μέρος της διαδικασίας χορήγησης άδειας ή οποιασδήποτε άλλης απόφασης που λαμβάνεται σχετικά με το συγκεκριμένο σχέδιο ή έργο [η οποία] μπορεί να ληφθεί μόνον αφού [οι αρμόδιες αρχές] έχουν εξακριβώσει ότι το σχέδιο ή έργο δεν θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την ακεραιότητα του τόπου» (σημ. 2.2.3.2. του ως άνω Εγγράφου καθοδήγησης περί έργων αιολικής ενέργειας).

Το προτεινόμενο πλαίσιο της παραγράφου 7 του άρθρου 91 επιτρέπει τη χωροθέτηση Π.Θ.Π.Φ.Σ. και εντός Ζωνών Προστασίας και Διαχείρισης των παρ. 4β, 4γ και 4δ του άρθρου 19 του ν. 1650/1986, χωρίς περιβαλλοντική αδειοδότηση, εφόσον δεν παραβλάπτεται η ακεραιότητα της περιοχής.

Οι Ζώνες Προστασίας και Διαχείρισης που αναφέρονται είναι: α) Ζώνες προστασίας της φύσης (εκτάσεις με τύπους φυσικών οικοτόπων, ή/και με ενδιαιτήματα ειδών, των οποίων η παρουσία και αντιπροσωπευτικότητα εκτιμάται ως υψηλή ή η κατάσταση των οποίων επιτάσσει αυστηρή προστασία), όπου προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από δραστηριότητες ή επεμβάσεις που μπορούν να μεταβάλλουν ουσιαδώς προς το χειρότερο τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξή του), β) Ζώνες διατήρησης οικοτόπων και ειδών (εκτάσεις που υπόκεινται σε κατάλληλη διαχείριση για τη διασφάλιση ικανοποιητικού βαθμού διατήρησης των προστατευτέων αντικειμένων), και

γ) Ζώνες βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων (εκτάσεις προστατευόμενων περιοχών, στις οποίες είναι δυνατό να συνυπάρχει το προστατευτέο αντικείμενο μαζί με σχετικές πολιτισμικές αξίες ή/και ανθρωπογενείς δραστηριότητες που προάγουν τη βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων ή/και τη βιώσιμη ανάπτυξη).

Το π.δ. 59/2018 ορίζει τις επιτρεπόμενες κατηγορίες χρήσεων εντός των Ζωνών. Έτσι, στις ζώνες προστασίας της φύσης επιτρέπονται μόνον ορισμένες ή/και όλες από τις ειδικές κατηγορίες χρήσεων του άρθρου 14β του π.δ. 59/2018, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται κατασκευές δικτύων υποδομής και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, μετά των παραρτημάτων τους (υπέργειων και υπόγειων) (48.2) μόνον για την εξυπηρέτηση της προστασίας και της βέλτιστης διαχείρισης του προστατευτέου αντικειμένου. Στις Ζώνες διατήρησης οικοτόπων και ειδών επιτρέπονται μόνον ορισμένες ή/και όλες από τις ειδικές κατηγορίες χρήσεων του άρθρου 14γ του π.δ. 59/2018, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται εγκαταστάσεις Α.Π.Ε. (34) και κατασκευές δικτύων υποδομής και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, μετά των παραρτημάτων τους (υπέργειων και υπόγειων) (48.2). Τέλος, στις Ζώνες βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων επιτρέπονται ορισμένες ή/και όλες από τις ειδικές κατηγορίες χρήσεων του άρθρου 14δ του π.δ. 59/2018, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται βιοτεχνικές και βιομηχανικές εγκαταστάσεις υψηλής όχλησης (23). Οι ως άνω ειδικότερες χρήσεις επιλέγονται και δύναται να εξειδικεύονται, κατά περίπτωση, για κάθε προστατευόμενη περιοχή, βάσει ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης, κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986, με το προεδρικό διάταγμα της παραγράφου 4 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986.

Κατά το προτεινόμενο πλαίσιο, μοναδικός περιβαλλοντικός όρος για τη χωροθέτηση Π.Θ.Π.Φ.Σ. εντός των ανωτέρω Ζωνών Προστασίας είναι να μην παραβιάζεται η ακεραιότητα της περιοχής, όπως προκύπτει δυνάμει Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης, για την αξιολόγηση της οποίας προβλέπεται ανάλογη εφαρμογή των οριζόμενων στην απόφαση υπ' αρ. 529836/1952/2013 (ΦΕΚ Β' 2436) (δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 7 του άρθρου 91). Στην ως άνω απόφαση ορίζεται το περιεχόμενο της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης όσον αφορά έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β' του άρθρου 10 του ν. 4014/2011 «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με τη δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Για λόγους σαφή-

νειας, και δοθέντος ότι η προτεινόμενη διάταξη εντάσσεται σε εξαιρετικό καθεστώς, πρέπει να προσδιορίζεται στο κείμενο της διάταξης σαφώς το περιεχόμενο της αναφερόμενης Αξιολόγησης, ώστε να καλύπτονται οι απαιτήσεις δέουσας εκτίμησης και να υφίσταται διαφανές και σαφές κανονιστικό πλαίσιο για τους ενδιαφερόμενους επενδυτές και κοινό.

Προβλέπεται, περαιτέρω, ότι, σε περίπτωση που δεν έχει εκδοθεί το π.δ. της παραγράφου 4 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986, με το οποίο κατηγοριοποιείται μία προστατευόμενη περιοχή και καθορίζονται χρήσεις γης και δραστηριότητες εντός αυτής, ανά ζώνη, και στις γειτονικές περιοχές, επιτρέπεται χωροθέτηση Π.Θ.Π.Φ.Σ. άνευ περιβαλλοντικής αδειοδότησης (τρίτο εδάφιο της παραγράφου 7 του άρθρου 91). Το νόημα της διάταξης είναι η χωροθέτηση Π.Θ.Π.Φ.Σ. ελλείψει εκδόσεως του ως άνω π.δ., δοθέντος ότι η άνευ περιβαλλοντικής αδειοδότησης χωροθέτηση των Π.Θ.Π.Φ.Σ. κατοχυρώνεται στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 7 του άρθρου 91. Επομένως, η εγκατάσταση και λειτουργία Π.Θ.Π.Φ.Σ. προστίθεται εν τοις πράγμασι ως δυνατή χρήση μεταξύ των προβλεπόμενων στα άρθρα 14β μέχρι και 14δ) του π.δ. 59/2018 και αποφασίζεται, κατά περίπτωση, σε επίπεδο ΚΕ.ΣΥ.ΧΩ.Θ.Α. Σε περίπτωση, δε, έκδοσης, μεταγενέστερα του π.δ. της παραγράφου 4 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986, η εν λόγω χρήση έχει ήδη εγκατασταθεί [βλ. άρθρο 94 παρ. 6 του νομοσχεδίου, το οποίο ορίζει τη διάρκεια ισχύος της ενιαίας άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας Π.Θ.Π.Φ.Σ. σε είκοσι (22) έτη)], έστω πιλοτικά, χωρίς να διευκρινίζεται ποια η τύχη της στη συνέχεια (π.χ. ενσωμάτωση στις προβλεπόμενες στο π.δ. χρήσεις, ακόμη και αντίθετα από τη σχετική περιβαλλοντική μελέτη και το οικείο σχέδιο διαχείρισης). Προβληματισμό συναφώς προκαλεί και η δυνατότητα χωροθέτησης μεγάλης κλίμακας έργου Π.Θ.Π.Φ.Σ., χωρίς να έχει προηγηθεί δημόσια διαβούλευση.

12. Επί του άρθρου 91 παρ. 8

Με την προτεινόμενη διάταξη ορίζεται η αρμοδιότητα του ΚΕ.ΣΥ.ΧΩ.Θ.Α. να εκδίδει βεβαιώσεις περί του επιτρεπτού της χωροθέτησης Π.Θ.Π.Φ.Σ. Εν προκειμένω προβλέπεται ότι εάν «κάποιος εκ των Π.Θ.Π.Φ.Σ. δεν λάβει Οριστική Προσφορά Σύνδεσης από τον αρμόδιο διαχειριστή εντός ενός (1) έτους από την έκδοση της βεβαίωσης, η Διεύθυνση Χωροταξίας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας δύναται να ακυρώσει την εκδοθείσα βεβαίωση και να εκδώσει νέα βεβαίωση για άλλον Π.Θ.Π.Φ.Σ.».

Για λόγους εφαρμογής της διάταξης, θα ήταν χρήσιμο να διευκρινισθεί αν η ακύρωση της εκδοθείσας βεβαίωσης αφορά και την περίπτωση κατά την ο-

ποία η μη λήψη οριστικής προσφοράς σύνδεσης δεν ανάγεται σε υπαιτιότητα του κατόχου βεβαίωσης περί επιτρεπτού χωροθέτησης Π.Θ.Π.Φ.Σ.

13. Επί του άρθρου 92 παρ. 1

Δεδομένου ότι στην έκδοση βεβαίωσης περί του επιτρεπτού χωροθέτησης των Π.Θ.Π.Φ.Σ αναφέρεται η διάταξη της παρ. 8 του άρθρου 91 του παρόντος, για λόγους σαφήνειας, θα ήταν σκόπιμο η σχετική αναφορά στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του παρόντος να γίνεται στους κατά την παρ. 8 του άρθρου 91 κατόχους της εν λόγω βεβαίωσης.

14. Επί του άρθρου 94

Στην παράγραφο 2 του άρθρου ορίζεται ότι η αίτηση για έκδοση Ενιαίας Άδειας Εγκατάστασης και Λειτουργίας «υποβάλλεται στη Γενική Γραμματεία Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας μέχρι την 30ή.6.2023».

Σχετικά ερωτάται αν η ανωτέρω προθεσμία είναι καταληκτική για όλες τις αιτήσεις, ήτοι αν η διαδικασία αίτησης για έκδοση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας Π.Θ.Π.Φ.Σ., η οποία έπεται της απόκτησης βεβαίωσης περί επιτρεπτού χωροθέτησης Π.Θ.Π.Φ.Σ. και της αποδοχής οριστικής προσφοράς σύνδεσης, θα λήξει το 2023.

Στην παράγραφο 4 του άρθρου καθορίζονται τα συνυποβαλλόμενα με την ως άνω αίτηση δικαιολογητικά, μεταξύ των οποίων αναφέρεται η «τεχνική έκθεση του προς εγκατάσταση Π.Θ.Π.Φ.Σ.». Για λόγους σαφήνειας του κανονιστικού πλαισίου και εφαρμογής της ρύθμισης, σκόπιμη είναι η περιγραφή του ελάχιστου περιεχομένου της έκθεσης στο κείμενο της προτεινόμενης διάταξης ή σε κατ' εξουσιοδότηση εκδοθησόμενη διοικητική πράξη.

Στην παράγραφο 6 απαριθμούνται τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην ενιαία άδεια εγκατάστασης και λειτουργίας, μεταξύ των οποίων αναγράφονται και οι «τυχόν όροι και προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από τις συναρμόδιες υπηρεσίες» [στοιχ. γ)]. Για λόγους σαφήνειας του κανονιστικού πλαισίου και εφαρμογής της ρύθμισης, σκόπιμη είναι διευκρίνιση επί του σημείου, δοθέντος ότι, συνήθως, όροι τίθενται κατά την αδειοδοτική διαδικασία, από την οποία τα εν λόγω έργα εξαιρούνται, όπως επίσης σκόπιμο θα ήταν, ενδεχομένως, να προσδιορισθούν ποιες είναι οι «συναρμόδιες» υπηρεσίες που δύνανται να επιβάλλουν όρους και προϋποθέσεις. Ομοίως, διευκρίνιση είναι σκόπιμη και ως προς τους «υπόλοιπους όρους και τις προϋποθέσεις λειτουργίας της μονάδας» [στοιχ. δ)].

Στην παράγραφο 7 του άρθρου, για λόγους σαφήνειας, χρήσιμο θα ήταν να διευκρινισθεί αν η ύπαρξη παραχώρησης χρήσης «σύμφωνα με τα άρθρα 14 και 15 του ν. 2971/2001 (Α' 285)», για την οποία υποχρεούται ο ενδιαφερόμενος να υποβάλει έγγραφα τεκμηρίωσης στο αρμόδιο όργανο πριν από την έναρξη των εργασιών εγκατάστασης, είναι η κατά το άρθρο 95 του νομοσχεδίου νοούμενη παραχώρηση χρήσης.

Στην παράγραφο 8 του άρθρου ορίζονται έγγραφα που πρέπει να υποβάλει ο κάτοχος [της ενιαίας άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας] του Π.Θ.Π.Φ.Σ., μεταξύ των οποίων αναφέρεται «(γ) υπεύθυνη δήλωση του μηχανικού επίβλεψης της λειτουργίας του σταθμού, περί αποδοχής της ανάθεσης και τήρησης κατά τη λειτουργία του σταθμού των όρων και κανονισμών για την προστασία του περιβάλλοντος». Για λόγους σαφήνειας του κανονιστικού πλαισίου και εφαρμογής της ρύθμισης, και δοθείσης της εξαίρεσης των εν λόγω έργων από περιβαλλοντική αδειοδότηση, σκόπιμη είναι διευκρίνιση ως προς το εξεταζόμενο καθεστώς. Για λόγους σαφήνειας, επίσης, θα μπορούσε να αναγραφεί πληρέστερα στην ως άνω περίπτωση ότι πρόκειται περί του κατόχου της ενιαίας άδειας, και όχι του σταθμού.

Ομοίως στην επόμενη παράγραφο 9 του άρθρου, για λόγους σαφήνειας του κανονιστικού πλαισίου και εφαρμογής της ρύθμισης, σκόπιμο θα ήταν να γνωρίζει σαφώς ο κάτοχος της ενιαίας άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας του Π.Θ.Π.Φ.Σ. ποιο ρυθμιστικό πλαίσιο ακριβώς διέπει εν προκειμένω την προστασία του περιβάλλοντος, για την οποία υποχρεούται να μεριμνά.

15. Επί του άρθρου 96

Η προτεινόμενη ρύθμιση θεσπίζει ορισμένες υποχρεώσεις των κατόχων Π.Θ.Π.Φ.Σ., όπως η ετήσια υποβολή, μετά την έναρξη λειτουργίας της εγκατάστασης, Τεχνικής Έκθεσης Λειτουργίας, στη Διεύθυνση Ανανεώσιμων Πηγών και Εναλλακτικών Καυσίμων και στη Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, καθώς και στο Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.). Στην έκθεση αυτή περιέχονται τα δεδομένα που προκύπτουν από την πιλοτική λειτουργία των σταθμών, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τυχόν προβλήματα λειτουργίας. Το Κ.Α.Π.Ε., εντός τεσσάρων (4) μηνών από την υποβολή κάθε Τεχνικής Έκθεσης Λειτουργίας, υποβάλλει έκθεση προς το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, στην οποία αναλύονται και συνοψίζονται τα δεδομένα της Έκθεσης. Η Έκθεση περιλαμβάνει και τυχόν προτάσεις για την προώθηση της τεχνολογίας σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Σχετικά σημειώνεται η σημασία, όσον αφορά τη βιωσιμότητα των εν λόγω δραστηριοτήτων Α.Π.Ε., της τακτικής παρακολούθησης των δυνητικών σωρευτικών επιπτώσεων στο θαλάσσιο περιβάλλον και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφόρων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στη θάλασσα, με δημοσίευση των επικαιροποιημένων στοιχείων και δυνατότητα πρόσβασης των ενδιαφερομένων σε αυτά [σελ. 12- 13 της ως άνω Ανακοίνωσης για την αξιοποίηση του δυναμικού των υπεράκτιων Α.Π.Ε., όπου προτείνεται η χρήση της υπηρεσίας παρακολούθησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος του Copernicus και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Θαλάσσιων Παρατηρήσεων και Δεδομένων (EMODnet)].

16. Επί του άρθρου 97

Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 6 ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Ο κάτοχος σταθμού Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α. δύναται να ορίζει τη μέγιστη ισχύ παραγωγής του σταθμού ισχύ μικρότερη της εγκατεστημένης ισχύος των μονάδων παραγωγής του (...)». Θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεδειγμένο, να αποσαφηνισθεί η εν λόγω ρύθμιση.

17. Επί του άρθρου 109

Στο παρόν ορίζονται τα εξής: «Κάτοχοι Βεβαιώσεων Παραγωγού ή Βεβαιώσεων Ειδικών Έργων σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης, οι οποίοι προσκόμισαν την Εγγυητική Επιστολή του άρθρου 11Α του ν. 4685/2020 (Α' 92), μέχρι και την 15η Απριλίου 2022, και οι σχετικές Βεβαιώσεις Παραγωγού ή Βεβαιώσεις Ειδικών Έργων, έπαυσαν αυτοδικαίως να ισχύουν, σύμφωνα με την περ. ε) της παρ. 1 του άρθρου 17 του ν. 4685/2020, αναβιώνουν αυτοδικαίως, εφόσον έχουν καταβάλει ήδη ή καταβάλουν εντός είκοσι (20) ημερών από την έναρξη ισχύος του παρόντος, το σύνολο του εφάπαξ τέλους έκδοσης Βεβαίωσης του άρθρου 17 του ν. 4685/2020».

Θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεδειγμένο, για λόγους σαφήνειας, η ανωτέρω διάταξη να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Βεβαιώσεις Παραγωγού ή Ειδικών Έργων σταθμών Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης, οι κάτοχοι των οποίων προσκόμισαν την Εγγυητική Επιστολή του άρθρου 11Α του ν. 4685/2020 (Α' 92), μέχρι και τη 15η Απριλίου 2022, και οι οποίες έπαυσαν αυτοδικαίως να ισχύουν, σύμφωνα με την περ. ε) της παρ. 1 του άρθρου 17 του ν. 4685/2020, αναβιώνουν αυτοδικαίως, εφόσον οι κάτοχοί τους έχουν καταβάλει ήδη ή καταβάλουν ε-

ντός είκοσι (20) ημερών από την έναρξη ισχύος του παρόντος, το σύνολο του εφάπαξ τέλους έκδοσης Βεβαίωσης του άρθρου 17 του ν. 4685/2020».

18. Επί του άρθρου 137 παρ. 1

Στο δεύτερο εδάφιο της ρύθμισης, πρέπει να διορθωθεί η λέξη «παρατείνονται».

19. Επί του άρθρου 147

Στην παράγραφο 1 του προτεινόμενου, διά του παρόντος, νέου άρθρου 95Α στον ν. 4759/2020, ορθότερη θα ήταν η χρήση του τύπου «καταχωρουμένων» ή «καταχωρημένων Αξιολογητών».

20. Επί του άρθρου 151

Στο στοιχείο η) της παραγράφου 3 του άρθρου 39 του ν. 4495/2017 το οποίο τροποποιείται διά του παρόντος ερωτάται αν αντί της λέξης φυτογραφίες, νοείται η λέξη φωτογραφίες.

21. Επί του άρθρου 157

Με τη ρύθμιση τροποποιείται η παράγραφος 8 του άρθρου 2 του ν. 4014/2011, περί διάρκειας ισχύος των Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών όρων (Α.Ε.Π.Ο.), ιδίως ως προς τη χρονική ισχύ των υφιστάμενων Α.Ε.Π.Ο. και την εξειδίκευση των ενεργειών που απαιτούνται για την παράτασή τους, καθώς προστίθεται, διά του παρόντος, νέα περίπτωση δ., κατά την οποία: «δ. Η παρούσα παράγραφος ισχύει και για τις ΑΕΠΟ που έχουν λήξει αν: α. δεν έχει παρέλθει δεκαπενταετία από την έκδοσή τους, β. δεν έχουν επέλθει ουσιώδεις μεταβολές των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από αλλαγές στον σχεδιασμό ή τη λειτουργία του έργου ή της δραστηριότητας».

Εν προκειμένω, σκόπιμη θα ήταν η προσθήκη του συνδετικού συνδέσμου «και» μεταξύ των υποπεριπτώσεων α. και β., δοθέντος ότι, όπως προκύπτει από τα επόμενα εδάφια της περίπτωσης δ., ο ανώτατος χρόνος παράτασης που μπορεί να χορηγηθεί είναι, σε κάθε περίπτωση, μέχρις εξαντλήσεως της 15ετίας.

Επίσης, στο τελευταίο εδάφιο της νέας περίπτωσης δ. ορίζεται ότι, σε περίπτωση κατά την οποία «συντρέχουν οι προϋποθέσεις του δεύτερου εδαφίου της υποπερ. ββ΄, μετά τη χορήγηση της παράτασης, κατατίθεται φάκελος τροποποίησης της ΑΕΠΟ και ακολουθείται η διαδικασία της υποπερ. αα΄ της περ. β΄ της παρ. 2 του άρθρου 6». Σχετικά σημειώνεται ότι το δεύτερο εδάφιο της υποπερίπτωσης ββ΄ αφορά προϋποθέσεις ουσιώδους μεταβολής, ε-

Ξατίας της οποίας υποβάλλεται νέα Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, και για την οποία η νέα περίπτωση δ. προβλέπει δυνατότητα χορήγησης παράτασης «εάν οι μεταβολές αυτές δεν αυξάνουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως η αλλαγή σε καύσιμο με μικρότερο ρυπαντικό φορτίο ή εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η μείωση του μεγέθους του έργου ή η χρήση πρόσθετης ή νεότερης αντιρρυπαντικής τεχνολογίας». Δοθέντος ότι η διαδικασία της υποπερ. αα' της περ. β της παρ. 2 του άρθρου 6 αναφέρεται σε μη ουσιώδη μεταβολή, το σημείο χρήζει διευκρίνισης. Για λόγους σαφήνειας, εξ άλλου, θα ήταν σκόπιμος ο προσδιορισμός των λοιπών στοιχείων όσον αφορά την υποπερίπτωση ββ', δηλαδή αναφορά περίπτωσης, παραγράφου και άρθρου.

Αθήνα, 28 Ιουνίου 2022

Οι Εισηγητές
Αλεξάνδρα Καρέτσου
Νικόλαος Παπαχρήστος
Επιστημονικοί Συνεργάτες
Δημήτριος Βασιλείου
Γεωργία Μακροπούλου
Ειδικοί Επιστημονικοί Συνεργάτες

Ο Προϊστάμενος του Α' Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β' Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών